

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Bakalářská práce
FENOMÉN ROPNÝCH SPOLEČNOSTÍ V SUBSAHARSKÉ
AFRICE: ČÍNSKÉ ANGAŽMÁ

Jakub Chabr

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce
Fenomén ropných společností v subsaharské Africe
Jakub Chabr

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí práce PhDr. Lindě Piknerové. Její odborné rady, časté konzultace a skvělý přístup provázely tuto práci od výběru tématu, přes psaní projektu až po poslední úpravy.

Jakub Chabr

OBSAH

1. ÚVOD	9
2. TEORETICKÝ RÁMEC PRÁCE	14
2.1. Pekingský konsenzus	15
3. ČÍNA V AFRICE.....	19
3.1. Vztah Číny s Afrikou.....	19
3.2. Ropa v Africe.....	23
3.3. Čína a ropa.....	26
3.3.1. Spotřeba a produkce ropy v Číně.....	26
3.3.2. Čínský ropný průmysl a ropné společnosti.....	27
3.3.2.1. CNPC	28
3.3.2.2. CNOOC.....	29
3.3.2.3. Sinopec	29
3.4. Strategie Going Global	30
3.5. Čínská ropná diplomacie a zahraničněpolitické principy v Africe	33
3.6. Čínské ropné angažmá v Africe	35
4. ČÍNA A SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST FIREM.....	37
4.1. Definice společenské odpovědnosti firem.....	38
4.2. Iniciativa OSN Global Compact.....	39
4.3. Stav CSR v Číně	40
4.4. Čínské společnosti a Global Compact.....	41
5. ČÍNSKÉ ROPNÉ ANGAŽMÁ VE TŘECH STÁTECH SUBSAHARSKÉ AFRIKY	43
5.1. Angola	43
5.2. Súdán	47
5.3. Nigérie	53
5.4. Srovnání kroků čínských ropných společností ve třech státech subsaharské Afriky s principy Global Compact	57

6. ZÁVĚR	62
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	65
8. RESUMÉ	74
9. PŘÍLOHY	75

SEZNAM ZKRATEK

APPA	<i>African Petroleum Producers' Association</i> – Asociace afrických ropných producentů
BP	<i>British Petroleum</i>
CNOOC	<i>China National Offshore Oil Corporation</i>
CNPC	<i>China National Petroleum Corporation</i>
CSR	<i>Corporate Social Responsibility</i> – společenská odpovědnost firem
EU	Evropská unie
FOCAC	<i>Forum on China Africa Cooperation</i> – Fórum čínsko-africké spolupráce
GNPOC	<i>Greater Nile Petroleum Operating Company</i>
MEND	<i>Movement for the Emancipation of the Niger Delta</i> – Hnutí za emancipaci delty Nigeru
MMF	Mezinárodní měnový fond
MPLA	<i>Movimento Popular de Libertação de Angola</i> – Lidové hnutí za osvobození Angoly
OPEC	<i>Organization of the Petroleum Exporting Countries</i> – Organizace zemí vyvážejících ropu
OSN	Organizace spojených národů
Sinopec	<i>China Petroleum and Chemical Corporation</i>
SPLA	<i>Sudan People's Liberation Army</i> – Súdánská lidově osvobozenecá armáda
SSI	<i>Sonangol-Sinopec International</i>

UNITA	<i>União Nacional para a Independência Total de Angola</i> – Národní unie za úplnou nezávislost Angoly
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar
WTO	<i>World Trade Organization</i> – Světová obchodní organizace

1. ÚVOD

Vztahy a vazby mezi Čínskou lidovou republikou¹ a Afrikou se neustále upevňují a jejich intenzita a rozsah dramaticky rostou. Jedná se o velmi aktuální a dynamické téma, a proto je pozorování jeho průběhu poměrně náročným úkolem. Dějství vztahů Číny s Afrikou se sice odehrává především na území afrického kontinentu, avšak jeho důsledky a význam daleko přesahují teritorium Afriky a ovlivňují i dění ve zbytku světa.

Předmětem této práce je zkoumání angažmá čínských ropných společností, které jsou zapojeny do těžby africké ropy. Struktura práce je následující. Po úvodu, který zahrnuje vymezení tématu a cíl práce, metodologii, limity práce a zhodnocení literatury a pramenů, následuje teoretická část věnující se problematice rozvoje a zejména soupeřícím „modelům rozvoje“ (Washingtonský konsenzus versus Pekingský konsenzus). Ve třetí části práce bude představen vztah Číny s Afrikou s důrazem na ropnou dimenzi tohoto partnerství. Čtvrtá a pátá část práce jsou stěžejní. Po krátkém pojednání o společenské odpovědnosti firem, která stále více proniká do společenského diskursu v Číně, srovnám kroky čínských ropných společností na území trojice afrických států s principy iniciativy společenské odpovědnosti Global Compact pod záštitou OSN. Závěr práce pak vzejde především z tohoto srovnání. Cílem práce je tedy zjistit, zda jsou principy Global Compact ve třech afrických státech dodržovány, či nikoli, a tímto způsobem zhodnotit fenomén čínských ropných společností v subsaharské Africe.

Poslední dvě dekády bývají v souvislosti s Afrikou „spojovány zejména asijské mocnosti Čína a Indie, které mají s příchodem nového tisíciletí ambici zaplnit částečné mocenské vakuum, které v Africe po skončení studené války vzniklo“ (Záhořík 2010: 73). Afrika si však vysloužila rovněž zvýšenou pozornost evropských mocností, USA, ale také Ruska, Brazílie či zemí Blízkého východu jako jsou Írán či Izrael (Kerr-Ritchie 2007: 205; Záhořík 2010). Podle

¹ Dále jen „Čína“. Pro označení Čínské republiky v práci používám názvu „Taiwan“.

některých autorů tak dochází k tzv. *New Scramble for Africa* nebo též k *novému geopolitickému dělení Afriky*² (Southall – Melber eds. 2010: xix-xxvi; Kerr-Ritchie 2007; Záhořík 2010: 5). Tento název evokuje jakousi rvačku o africký kontinent, především pak o jeho nerostné suroviny, zejména ropu.

V historii se jedná již o druhé takové období, poněvadž jako první *Scramble for Africa* bývá označováno období započaté Berlínskou konferencí v letech 1884 – 1885, která právně uznala nároky evropských kolonizátorů na „jejich“ africká území, a po níž následovala koloniální vláda Evropanů v Africe (Kerr-Ritchie 2007: 205). Na otázku, proč se evropské koloniální mocnosti uchýlily do Afriky, existuje více odpovědí. Tou nejpřesvědčivější je podle historika Jeffreyho Kerr-Ritchieho (2007: 205-206) odpověď, že „západní průmyslové ekonomiky vyžadovaly nové zdroje surovin“. Dalším významným důvodem pak byly strategické zájmy. „Britové chtěli kontrolovat východ a jih Afriky pro lepší ochranu korunního klenotu kolonií – Indie; nově sjednocené Itálie a Německo zase v koloniích spatřovaly cestu k velmocenskému postavení a také prevenci další expanze Francie“ (Kerr-Ritchie 2007: 206).

O jisté podobnosti mezi dvěma obdobími rvaček o Afriku nelze pochybovat. Rozsah těžby nerostných surovin se především díky čínské přítomnosti výrazně zvýšil a pro přítomnost cizích mocností v Africe lze rovněž nalézt mnohé strategické důvody (Záhořík 2010: 5-8). Příkladem strategického důvodu je americká vojenská základna v Džibutsku sloužící k ochraně dodávek ropy z Blízkého východu do USA. „Roh Afriky se stává pro Američany tím, čím býval Suez pro Brity“ (Kerr Ritchie 2007: 210).

Vztah Číny k Africe se odehrává na několika úrovních, které by bylo možné samostatně analyzovat, africký kontinent je navíc vnitřně velmi různorodý. Chris Alden v knize *China in Africa* identifikuje tři různé hodnotící pohledy na vztahy mezi Čínou a Afrikou, které často stojí proti sobě. První pohled chápe Čínu jako rozvojového partnera, druhý jako ekonomického soupeře a třetí vnímá Čínu jako kolonizátora (Alden 2008: 5-6). Pohled na Čínu jako

² Jan Záhořík pro nové geopolitické dělení Afriky používá výraz „nová globalizace“ (Záhořík 2010: 8).

rozvojového partnera chápe čínskou aktivitu na africkém kontinentě jako součást dlouhodobé čínské strategie, která je poháněna ekonomickou potřebou, zaujetím přenést svou zkušenost s rozvojem na celý kontinent a také touhou vytvořit efektivní partnerství na bázi spolupráce napříč celým rozvojovým světem. Předpokladem pohledu na Čínu jako ekonomického *soupeře* je, že Čína je v Africe přítomna krátkodobě v rámci nového geopolitického dělení Afriky, jehož předmětem je těžba nerostných surovin v čele s ropou. Stejně jako některé západní státy si Čína v rámci nového geopolitického dělení nedělá starosti s potřebami místních obyvatel a s obavami o životní prostředí, rozvoj či lidská práva. Čínské soupeření s ostatními tak pro africké rozvojové potřeby znamená velkou výzvu a možná je dokonce popírá. Vnímání Číny v podobě *kolonizátora* Afriky zdůrazňuje čínskou přítomnost na kontinentě jako součást dlouhodobé strategie zacílené na vymazání tradiční orientace Afriky na západní aktéry. Pod hlavičkou „solidarity zemí Jihu“ dochází k upevňování vztahů s africkými elitami, tedy k procesu, který ve finále vyústí v určitou formu politické kontroly nad africkými teritorii.

Jak již bylo zmíněno, odehrává se vztah Číny s Afrikou na několika úrovních. Do Afriky proniká stále více různých čínských aktérů, jako jsou nestátní organizace, společnosti, ale i jednotlivci. Z toho vyplývá, že čínské angažmá v Africe je mnohem diverzifikovanější a složitější a Čína se v řadě případů rozhodně nechová unitárně a různí čínští aktéři mohou mít v Africe různé zájmy (Alden – Hughes 2009: 563–564). Vnímat vztah Číny s Afrikou pouze skrze jeden pohled by proto bylo velké zjednodušení a analýza vztahů by tak podle Aldena s Hughesem rozhodně neměla probíhat pouze na úrovni států. V této práci se i přesto přidržím analýzy na jedné úrovni, jejímž předmětem budou vztahy tří afrických států a čínských státem vlastněných ropných společností.

Metoda práce bude spočívat ve srovnávání kroků čínských ropných společností na území tří afrických států s principy iniciativy OSN Global Compact, jejímiž členy sledované ropné společnosti jsou. Z metodologického

hlediska se bude jednat o komparativní případovou studii. Iniciativa Global Compact je největší iniciativou společenské odpovědnosti firem na světě a protože se ke společenské odpovědnosti hlásí i čínské ropné společnosti, budou principy Global Compact vhodným prostředkem k hodnocení kroků čínských společností právě z hlediska společenské odpovědnosti.

Původním záměrem bylo sledování činnosti ropných společností na území pěti států, kterými jsou největší afričtí poskytovatelé ropy Číně – Angola, Súdán, Republika Kongo (Brazzaville), Rovníková Guinea a Nigérie³. Posléze jsem však byl nucen upustit od analýzy Republiky Konga a Rovníkové Guiney, které nejsou prezentovány jako hlavní působiště tří nejvýznamnějších ropných společností a navíc informace o činnosti čínských ropných společností v Republice Kongu a v Rovníkové Guineji jsou velmi špatně dostupné a ještě hůře křížově ověřitelné, což dokládají i oficiální stránky ropných společností.

Jako zásadní problém předkládané práce vnímám Súdán. V době výběru a psaní projektu této práce totiž existoval pouze jeden stát – Súdán. Od 9. července 2011 však na jeho území existují dva státy – Súdán a nově Jižní Súdán, o jehož vzniku rozhodlo referendum v lednu roku 2011, kdy pro odtržení od Súdánu hlasovalo 98 % hlasujících z jižní části země.⁴ Většina ropných polí se nachází právě na území Jižního Súdánu. V této práci však budu pracovat se Súdánem a Jižním Súdánem jako jedním celkem, na jehož území čínské ropné společnosti operují, protože většina prací o vztazích Číny a Súdánu vznikla ještě před odtržením Jižního Súdánu.

Z názvu práce vyplývá, že předmětem zkoumání činnosti čínských ropných společností, je subsaharská Afrika. Část práce zasvěcená Angole, Súdánu a Nigérii vymezení subsaharské Afriky odpovídá. Na mnoha jiných místech, především při popisu vztahu Číny s Afrikou ve třetí části práce, však pracuji s Afrikou jako celkem.

³ Jedná se o stav z roku 2011 dle článku Shellyho Zhaa s názvem The Geopolitics of China-African Oil. China Briefing, 14. 4. 2011. Dostupné zde: <http://www.china-briefing.com/news/2011/04/13/the-geopolitics-of-china-african-oil.html> (2. 2. 2012).

⁴ CIA World Factbook. South Sudan. Dostupné zde: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/od.html> (30. 1. 2012).

V českém prostředí se tématu vztahu Číny s Afrikou, potažmo jeho ropné dimenzi věnuje systematicky jen málo autorů. Přesto lze v poslední době nalézt jednu významnou práci na toto téma. Jedná se o knihu Jana Záhoříka s názvem *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*, která se zabývá fenoménem nového geopolitického dělení Afriky, přičemž velká pozornost je věnována oblasti nerostných surovin s důrazem na ropu. Situace v mezinárodním prostředí, zejména v tom anglosaském, je diametrálně odlišná. Na nejrůznějších univerzitních pracovištích, v think tancích, institutech a dalších místech vznikla a vzniká celá řada prací na téma Čína a Afrika. Za nejdůležitější práce, ze kterých čerpám, považuji práce Iana Taylora (1998, 2006), Chrise Aldena, (2008, 2009) Christophera R. Hughese (2009), či Jill Shanklemanové (2011), ve kterých se objevuje jak vztah Číny s Afrikou, tak otázky těžby africké ropy čínskými společnostmi. Zásadní je pro práci problematika těžby ropy, se kterou je spojena řada specifických pojmů. Pro jejich pochopení a vysvětlení jsem užíval internetové ekonomické encyklopedie *Investopedia*. Údaje o ropných rezervách, produkci a spotřebě ve formě ročenky s názvem *BP Statistical Review of World Energy* každoročně poskytuje nadnárodní ropná společnost BP. S poslední verzí této ročenky, která obsahuje data za rok 2010, jsem pracoval. Další důležitou složku datové základny pak tvoří reporty čínských ropných společností posílané iniciativě OSN Global Compact.

2. TEORETICKÝ RÁMEC PRÁCE

Teoretická část této práce je značně ovlivněna povahou vztahu Číny s Afrikou. V úvodu již zaznělo, že Afrika je velmi různorodým kontinentem, avšak samo označení partnerství „Čína – Afrika“ jako by implikovalo vztah mezi pouhými dvěma aktéry. „Analyzování tohoto vztahu má tendenci brát stát jako tu hlavní a nejdůležitější hladinu analýzy, což může být kritizováno s poukazem na to, že Čína je všechno možné, jen ne unitární [a unitárně se chovající] aktér“ (Alden – Hughes 2009: 564). Stejné tvrzení platí o Africe, kterou tvoří více než padesát států, pásma Maghribu, Sahelu a subsaharská Afrika, a v níž existují státy stabilní, ale též rozpadající se a rozpadlé.

Čína se i přesto snaží o vytvoření jednotného obrazu. Peking investuje značné částky a zdroje za účelem vytvoření „nového typu strategického partnerství“ – tedy pozitivního obrazu vztahu Číny s africkým kontinentem, což je možné díky podobným zájmům a historickému dopadu kolonialismu. Vztah Číny s Afrikou tak je odlišný od vztahu Afrika – Západ, poněvadž není založen na vykořisťování kontinentu, nýbrž na principech „vzájemného obohacování a společné prosperity“, „nezasahování do vnitřních záležitostí“ a „nepodmíněnosti“ – v tom smyslu, že čínské investice nejsou podmíněny např. dobrým vládnutím či demokratizací (Alden – Hughes 2009: 564).

Nový typ strategického partnerství Číny s Afrikou však zapadá do daleko širších konceptů čínské zahraniční politiky, jako je vytvoření „harmonického světa“ a „poklidný rozvoj“. Poklidný rozvoj je pokusem „unifikovat domácí rozvoj s okolním světem, spojovat rozvoj Číny s rozvojem zbytku světa a nechat splynout fundamentální zájmy čínského lidu s všeobecnými zájmy všech lidí světa“ (prohlášení čínské Státní rady o Čínské cestě poklidného rozvoje, cit. dle Alden – Hughes 2009: 565, kurzíva autora). Spojování rozvoje vlastního státu s rozvojem zbytku světa v sobě nese jakýsi návrh modelu rozvoje. Nyní se zaměřím na dva takové modely rozvoje.

Washingtonský konsenzus je prvním modelem. „Vytvořil“ jej ekonom John Williamson, když v roce 1989 uspořádal konferenci, která měla upozornit

na ekonomické reformy v Latinské Americe, které proběhly během 80. let 20. století, a s cílem navrhnout reformy další. Do reportu z konference Williamson zahrnul deset opatření, o kterých si myslel, že „více méně každý ve Washingtonu se shodne na jejich potřebnosti více méně všude v Latinské Americe“ – odtud název Washingtonský konsenzus (Kennedy 2010: 463). Mezi těmito deseti opatřeními byla například rozpočtová disciplína, deregulace či otevřenost přímým zahraničním investicím. Sám autor byl později šokován, když byly tyto body (určené pro státy Latinské Ameriky) aplikovány i ve státech jako Indonésie nebo Kazachstán, a staly se seznamem „ideálních“ podmínek pro rozvoj. Tyto rozvojové podmínky však stvořili bankéři, model neměl nic společného se zvyšováním kvality života lidí uvnitř daných států. Šlo tedy jen o rozvoj ekonomický (Ramo 2004: 29). Williamson si pak posteskl nad tím, že Washingtonský konsenzus se stal synonymem „dogmatického přesvědčení, že trh může vyřešit všechno“.⁵

2.1. Pekingský konsenzus

Čína nenaslouchala radám Washingtonského konsenzu, a přesto dosáhla a stále dosahuje každoročně vysokého ekonomického růstu. Čínský úspěch tak podle mnohých ztělesňuje nový rozvojový model, nový konsenzus, který stojí jako vyzyvatel tradičních teorií rozvoje a především jako soupeř Washingtonského konsenzu. Jedním z hlavních zastánců názoru, že Čína může nabídnout alternativní model rozvoje je tvůrce pojmu *Pekingský konsenzus*, ekonom Joshua Cooper Ramo (Kennedy 2010: 461).

Po skončení studené války zavládl na světě velký optimismus. Éru bipolarity měly vystřídat liberální demokracie a liberalizace obchodu a ekonomiky. Tyto charakteristiky se zdály znamenat fukuyamovský „konec dějin“ a aplikaci západního modelu liberální demokracie po celém světě. Socialistický model se neosvědčil a Spojené státy americké se staly jedinou

⁵ Foreign Policy. Too Much Consensus, 1. 9. 2004. Dostupné zde: http://www.foreignpolicy.com/articles/2004/09/01/too_much_consensus (1. 3. 2012).

globální velmocí, světovým hegemonem. Proti hegemonickému postavení USA se však po několika letech zvedla vlna nevole. V Afghánistánu, Iráku, Čadu, či Libanonu se nachází největší počet západních vojenských jednotek od konce druhé světové války.⁶ USA konflikty v těchto zemích začlenily pod Válku s terorismem, což vyvolalo odpor. Tento odpor se však přelévá stále více i do klíčové sféry ekonomiky. Současná finanční krize potvrdila snížení vlivu mezinárodních ekonomických organizací, jako jsou MMF či Světová banka. Brzy po roce 2000 se země jako Argentina, Brazílie, Bolívie, Rusko, Srbsko, Indonésie či Thajsko rozhodly splatit své dluhy MMF velmi rychle, aby nemusely čelit (západním liberálním) pravidlům⁷, která půjčky MMF provázejí.⁸

Na začátku 90. let bylo pro USA (a Západ obecně) poměrně jednoduché prosazovat svůj úhel pohledu, což se jednoznačně prokázalo při zásahu v Perském zálivu. Nedostatek pokroku v jednáních WTO, složitá vyjednávání s režimy v Severní Koreji či v Íránu ale ukazují, že USA i přes spojení s EU svou vůli prosazují stále obtížněji a k řešení krizí nutně potřebují další partnery. USA si nepochybně ještě dlouho svou (nejen vojenskou) dominanci udrží, avšak budou muset brát velmi vážně nově se rodící centra moci v Brasílii, Moskvě, Dillí a Pekingu (státy BRIC). Tato skupina států v čele s Čínou úspěšně překonala nástrahy globalizace a nyní se snaží prosazovat své globální ambice, ovšem na úkor mezinárodního (západního liberálního) pořádku (Ramo 2004: 29). Ramo (2004: 29) tvrdí, že „žádný z těchto států však nevyznává globální ideologii, jako kdysi Sovětský svaz a žádný z těchto států sebe neprezentuje jako alternativní model.“⁹ Všechny země přijaly (více či méně) tržní ekonomiku, avšak v případě národních zájmů jen nerady dělají kompromisy. Jejich hlavním cílem je kontrola surovin, především ropy a zemního plynu (Ramo 2004: 29).

⁶ Alain Gresh. Understanding the Beijing Consensus. *Le Monde Diplomatique*, 3. 11. 2008. Dostupné zde: <http://mondediplo.com/2008/11/03beijingconsensus> (21. 3. 2012).

⁷ International Monetary Fund. IMF Conditionality. Dostupné zde: <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conditio.htm> (19. 1. 2012).

⁸ Alain Gresh. Understanding the Beijing Consensus. *Le Monde Diplomatique*, 3. 11. 2008. Dostupné zde: <http://mondediplo.com/2008/11/03beijingconsensus> (21. 3. 2012).

⁹ Hlavně v případě Číny by se s tímto názorem dalo úspěšně polemizovat. Existuje řada názorů, které tvrdí pravý opak – tedy, že Čína se jako alternativní model rozvoje prezentuje. Debaty na toto téma jsou bouřlivé a poměrně rozsáhlé. Jejich posouzení či hodnocení však nejsou cílem tohoto textu.

Stále více se množí otázky, zda Washingtonský konsenzus nebude nahrazen Pekingským konsenzem.¹⁰ Již zmiňovaný ekonom Joshua Cooper Ramo čínský úspěch vysvětluje jako tři teoremy popisující, jak pro rozvíjející se zemi nalézt tu správnou pozici ve světě, což lze chápat jako „návod“ k rozvoji či teoretický model rozvoje.

První teorém zdůrazňuje hodnotu inovace. Tradiční přístup k rozvoji říká, že stát by měl rozvoj spojit s takzvanými *trailing-age* technologiemi (např. měděné dráty), přístup Pekingského konsenzu však trvá na nezbytnosti *bleeding-age*¹¹ technologií (např. optická vlákna). Tyto technologie, sice vytvářejí nové problémy ve společnosti, avšak ještě rychleji přinášejí nové změny, jimiž jsou staré problémy překonávány. *Druhý teorém* mluví o potřebě celé sady nových nástrojů pro „kontrolu chaosu shora.“ Nehledí se tu jen na indikátory jako je výše HDP, ale i na kvalitu života, což je podle Rama jediný způsob, jak zvládnout masivní rozdíly, které čínský rozvoj vytváří v tamní společnosti. Tento teorém vyžaduje model rozvoje, kde udržitelnost, rovnost a stabilita¹² jsou samozřejmostí, nikoli luxusem. *Třetí teorém* je v podstatě

¹⁰ Kromě Washingtonského a Pekingského konsenzu se objevily i další konsenzy charakterizované snahou zlepšit svět či vytvořit model rozvoje načrtnutím a dodržováním několika bodů. Objevil se tak *Monterreyský konsenzus* podporovaný ze strany OSN ale také bývalým generálním tajemníkem WTO Michaelem Moorem na Mezinárodní konferenci o financování pro rozvoj v mexickém městě Monterrey. Jeho cílem bylo snížit rozsah globální chudoby, snížit dětskou úmrtnost a bojovat s AIDS. V květnu roku 2004 světlo světa spatřil *Kodaňský konsenzus*. Tehdy byla ekonomům z celého světa položena otázka, jakých deset opatření by navrhovali pro zlepšení globálního blahobytu, pokud by měly vlády světa k dispozici 50 miliard USD za tímto účelem. Prioritou ekonomů bylo zastavení šíření AIDS. *Mexický konsenzus* je produktem konference organizované Ekonomickou komisí pro Latinskou Ameriku a Karibik a Mexickým národním institutem pro ženy. Tento konsenzus si jako rozvojový cíl ve státech Latinské Ameriky a Karibiku klade rovnost obou pohlaví. Ekonom Charles Gore sestavil několik rad pro rozvojové země, které označil jako *Jižní konsenzus*. Po lekcích z Latinské Ameriky a východní Asie by dle Gora měly rozvojové země usilovat o integraci do globální ekonomiky, používat širokou paletu opatření s důrazem na průmysl, napomáhat spolupráci mezi vládami a obchodní sférou, snižovat nerovnost a usnadnit regionální integraci a spolupráci. (Kennedy 2010: 466-467); *Foreign Policy*. Too Much Consensus, 1. 9. 2004. Dostupné zde: http://www.foreignpolicy.com/articles/2004/09/01/too_much_consensus (1. 3. 2012).

¹¹ Termín *bleeding edge technology* (krvácející technologie) má velmi blízko k termínu *cutting edge technology*. *Bleeding age* však znamená jak rychlý rozvoj, tak vyšší stupeň risku. *Bleeding Age Technology*, Investopedia. Dostupné zde: <http://www.investopedia.com/terms/b/bleeding-edge-technology.asp#axzz1pgDvRbWs> (20. 3. 2012).

¹² Číňané jsou stabilitou „posedlí“. Pokud bychom rozdělili čínskou historii posledních 200 let do bloků po pěti letech, v každém bloku by šlo nalézt alespoň jedno masivní povstání. V polovině 80. let skupina čínských ekonomů ve své studii identifikovala nejdůležitější faktory spojené s ekonomickým růstem a stranickým vůdcům poté vysvětlila, že nejdůležitějším faktorem růstu je stabilita. Průzkum globálních

jakousi bezpečnostní doktrínou obsahující teorii sebeurčení a svobodného rozhodování, která klade důraz na použití vlastního vlivu a finanční síly k neutralizaci hegemonických sil, které by rozvoji mohly klást překážky (Ramo 2004: 11-12).

Podle Pekingského konsenzu si tedy může stát „Jihu“ vydobýt své místo v globálním systému skrze ochotu inovovat, nebo tím, že kromě sledování ekonomického růstu bude brát vážně také zvyšování kvality života obyvatel. Aby předešel nepokojům na vlastním území, musí stát nabízet životní kvalitu. Dalším principem je pak právo na sebeurčení a úcta k nezávislosti. S tím souvisí odmítání ostatních (západních) sil a hodnot.¹³ „Vážné globální problémy jako prohlubující se mezera mezi Severem a Jihem, horšící se životní prostředí, mezinárodní terorismus či obchod s drogami se nelepší a stále slábnoucí schopnost USA výše zmíněné globální problémy řešit by mohly vést k rostoucí akceptaci Pekingského konsenzu“ (Ramo 2004: 6).

hodnot z roku 2003 ukázal, že stabilita jakožto sociální hodnota je u Číňanů druhá nejdůležitější, zatímco průměrně ve světě je až na 23. místě (Ramo 2004: 23).

¹³ Alain Gresh. Understanding the Beijing Consensus. *Le Monde Diplomatique*, 3. 11. 2008. Dostupné zde: <http://mondediplo.com/2008/11/03beijingconsensus> (21. 3. 2012).

3. ČÍNA V AFRICE

3.1. Vztah Číny s Afrikou

Čínský vztah k africkému kontinentu je složitý a od 50. let 20. století, kdy se vlády v Číně po vítězství v občanské válce ujala Komunistická strana, prošel již několika etapami. „Čína též jako Afrika patří mezi rozvíjející se regiony potýkající se s enormními sociálními tensemi a nevyrovnaným regionálním rozvojem, [avšak] obliba Číny v Africe, respektive u afrických vlád, má i své historické a kulturní důvody“ (Záhořík 2009: 296).

V 19. století se Čína poprvé výrazně zapletla se Západem (Leonard 2008: 9) a Afriku zase potkalo „dělení“ mezi evropské koloniální mocnosti na Berlínské konferenci v letech 1884 – 1885 (Ferro 2007: 102). Období od roku 1840 až do roku 1949 bývá v Číně označováno jako „století ponižování“ (Leonard 2008: 10), které začíná Opiovou válkou roku 1840, jejímž důsledkem byla ztráta Hongkongu ve prospěch Velké Británie, jež si navíc, stejně jako Francie, uvolnila cestu na čínský trh a otevřela čínské přístavy (Ferro 2007: 124). Přes ztrátu Taiwanu a japonské invaze vedlo čínské století ponížení až k dlouhé občanské válce, která vyvrcholila komunistickou revolucí v roce 1949 (Leonard 2008: 10). V čínské psychice pak ponižující století nejvíce ztělesňuje rok 1860, kdy Britové a Francouzi zničili Letní palác v Pekingu, jehož trosky Mark Leonard připodobňuje k čínskému Ground Zero¹⁴. Nepříjemné vzpomínky na zničený Letní palác často posloužily k mobilizaci občanů a k připomínání toho, jak Komunistická strana uchránila Čínu před porážkou od cizích mocností (Leonard 2008: 10).

Podobné pocity ponížení lze nalézt i v Africe, která byla evropskými kolonizátory rozdělena na Berlínské konferenci a poté více než půlstoletí kolonizována. První velkou událostí, kde došlo k propojení pocitů ponížení a ke vzájemnému pochopení mezi Čínou a Afrikou, byla Bandungská konference

¹⁴ Pojem Ground Zero označuje místo, kde stávalo Světové obchodní centrum v New Yorku, které bylo zničeno při teroristických útocích z 11. září roku 2001.

v roce 1955, kterou můžeme považovat za milník v utváření čínsko-afrických vztahů. Konference v indonésckém Bandungu se zúčastnilo 23 hlav asijských a afrických států, přičemž pěti afrických nezávislých států (Egypt, Etiopie, Súdán, Libye a Libérie) doplňovali i politici jako pozdější ghanský prezident a velký zastánce panafricanismu Kwame Nkrumah, kteří na konferenci reprezentovali státy stále bojující proti kolonialismu (Záhořík 2010: 12-13). A právě na této půdě se zrodila první systematictější čínská africká politika, která se zastávala afrických nacionalistů a jejich antikolonialismu, antiimperialismu a antirevizionismu. Tehdejší čínský prezident Čou En-laj sehrál při jednáních na konferenci klíčovou roli a zasadil se rovněž o začátek čínské snahy o vedoucí úlohu v rámci Hnutí nezúčastněných zemí. „Během studené války a bipolárního rozdělení světa Čína nemohla dvěma supervelmocím konkurovat, ale přesto se svou aktivitou v Africe snažila působit proti zájmům USA a Sovětského svazu“ právě skrze Hnutí nezúčastněných (Záhořík 2010: 13). Po dekolonizaci většiny afrických států pak Mao Ce-tung, předseda Ústředního výboru Komunistické strany Číny, kladl důraz na spojení „tří světů“ – Latinské Ameriky, Asie a Afriky (Záhořík 2010: 75).

Na pozadí čínského vztahu s Afrikou po dekolonizaci až do začátku 70. let stojí také důležitý ideologický aspekt. Čína za diplomatickou podporu Africe vyžadovala postup proti Taiwanu (Čínské republice), na který se uchýlili nacionalisté vedení Čankajškem po prohrané občanské válce roku 1949. Taiwan ale stále zastupoval (pevninskou) Čínu v Radě bezpečnosti OSN. Až v roce 1971 bylo křeslo v Radě bezpečnosti OSN převedeno do rukou Čínské lidové republiky. V té době již mnoho afrických států nemělo diplomatické styky s Taiwanem (Záhořík 2010: 73-75, 113).

Po smrti Mao Ce-tunga v roce 1976 připadla vedoucí úloha v Číně do rukou Tenga Siao-pchinga (byť si ponechával formálně jen nižší funkce). Teng započal rozsáhlé ekonomické reformy a socialistickou modernizaci Číny. Tento přístup však vyžadoval přísun zahraničních investic, technologie a bezkonfliktní mezinárodní politiku – ideologie tak musela ustoupit

ekonomických potřebám (Taylor 1998: 443-444). Tím pádem musel logicky utrpět i vztah Číny k Africe, 80. léta bývají s ohledem na africký kontinent dokonce označována jako „ztracená dekáda“. V mnoha zemích došlo k zastavení růstu a ke zhoršení životní úrovně. Africké státy se v této době nedokázaly ekonomicky rozvíjet ani dostatečně otevřít své trhy, čímž pro Čínu přestaly znamenat relevantní aktéry. Teng Siao-pching se obrátil ke spolupráci s USA, západní Evropou a Japonskem, které, na rozdíl od afrických států, nové technologie a rozsáhlé zahraniční investice mohly nabídnout (Taylor 1998: 443-444).

Po úpadku vztahu v 80. letech čínský zájem o Afriku prudce vzrostl po roce 1989. V červnu roku 1989 v Číně došlo k násilnému potlačení demonstrací za větší demokratizaci země na Náměstí Nebeského klidu, čehož následkem byla velmi intenzivní kritika ze strany Západu a diplomatická izolace Číny (Taylor 2006: 939). Čína se tak vydala hledat „staronové“ spojení a logicky zacílila své plány na africký kontinent. Obrovský ekonomický růst Číny vyžadoval stále více energie a Afrika se díky svým zásobám nerostných surovin mohla těšit čínské přízni. V roce 1999 činila hodnota obchodu mezi Čínou a Afrikou 2 miliardy USD (Taylor 2006: 937), v roce 2010 to bylo již 100 miliard USD.¹⁵ *Během deseti let 21. století se tak objem obchodu mezi Čínou a Afrikou zvýšil padesátkrát.* V roce 2010 se Čína stala největším obchodním partnerem Afriky, ještě v roce 2006 byla třetí za USA a Francií.¹⁶ Mezi lety 2000 – 2009 Čína navíc smazala kolem 300 různých dluhů 35 afrických států v hodnotě téměř tří miliard USD.¹⁷ Tento masivní nárůst obchodní bilance napomohl africkému kontinentu, což reflektují i dva články prestižního časopisu *The Economist*. Zatímco článek z roku 2000 s názvem *Hopeless Africa*¹⁸ hovoří

¹⁵ China Economy. China Africa trade reaches \$100 billion in 2010. 2. 1. 2011. Dostupné zde: <http://ceconomy.blogspot.com/2011/01/china-africa-trade-reaches-100-billion.html> (19. 1. 2012).

¹⁶ Fin24. Huge surge in China-Africa trade. 23. 12. 2010. Dostupné zde: <http://www.fin24.com/Economy/Huge-surge-in-China-Africa-trade-20101223> (20. 1. 2012).

¹⁷ Fin24. Huge surge in China-Africa trade. 23. 12. 2010. Dostupné zde: <http://www.fin24.com/Economy/Huge-surge-in-China-Africa-trade-20101223> (20. 1. 2012).

¹⁸ The Economist. Hopeless Africa. 11. 5. 2000. Dostupné zde: <http://www.economist.com/node/333429> (21. 2. 2012).

o kontinentu především v souvislostech s konflikty, hladomorem, AIDS a dalšími katastrofami; článek z roku 2011 nazvaný *A More Hopeful Continent*¹⁹ vidí Afriku jako kontinent „lvů“, kteří by svým ekonomickým růstem brzy mohli napodobit „asijské tygry“. Podle druhého článku bylo hned šest z deseti států s nejvyšším každoročním růstem HDP v letech 2001 – 2010 z Afriky, přičemž statistiku vedla Angola následovaná na druhém místě Čínou.

V roce 2000 došlo navíc k milníku ve vztahu Číny s Afrikou, kterým bylo založení Fóra čínsko-afričké spolupráce (*Forum on China Africa Cooperation – FOCAC*²⁰), které má každé tři roky probíhat střídavě v Číně a Africe (Záhořík 2010: 75). Prvního, ustavujícího setkání v Pekingu v říjnu roku 2000 se zúčastnilo 45 představitelů afrických zemí a nejvyšší představitelé Číny, jakými byli například tehdejší prezident Ťiang Ce-min či premiér Ču Žung-t'i, druhé setkání se konalo v roce 2003 v Addis Abebě (Záhořík 2010: 75-76). Třetí setkání proběhlo opět v Pekingu v roce 2006 za účasti 48 afrických politických lídrů a nejvyšších čínských představitelů, přičemž došlo k podpisu obchodních smluv v hodnotě téměř dvou miliard USD (Kerr-Ritchie 2007: 210). Zatím poslední, čtvrté setkání se uskutečnilo v roce 2009 v egyptském Šarm aš Šajchu.²¹ Páté setkání bude v letošním roce (2012) probíhat opět v Pekingu. Obnovený zájem Číny o Afriku a jeho rozsah v posledních letech dále ilustruje výčet oficiálních návštěv z roku 2006, ve kterém navíc čínské ministerstvo zahraničí vydalo oficiální dokument s názvem *China's African Policy*.²² V lednu tehdejší ministr zahraničí Li Čao-sing navštívil Kapverdy, Libérii, Mali, Senegal, Nigérii a Libyi. Prezident Hu Ťin-tchao pak v dubnu navštívil Maroko, Nigérii a Keňu. A konečně premiér Wen Ťia-pao, který v červnu roku 2006 jednal se zástupci Egypta, Ghany, Republiky Konga (Brazzaville), Angoly, Jihoafrické republiky, Tanzanie a Ugandy (Taylor 2006: 937). V roce 2010 navíc čínské

¹⁹ The Economist. A more hopeful continent. 6. 1. 2011. Dostupné zde: <http://www.economist.com/node/17853324> (21. 2. 2012).

²⁰ Záhořík (2010) uvádí jako zkratku pro toto fórum CACF, zatímco oficiální stránky fóra používají zkratku FOCAC. Ve své práci budu používat zkratku FOCAC.

²¹ FOCAC. FOCAC Archives. Dostupné zde: <http://www.focac.org/eng/> (22. 2. 2012).

²² Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. China's African Policy, 12. 1. 2006. Dostupné zde: <http://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx/t230615.htm> (29. 2. 2012).

ministerstvo obchodu založilo nový think tank *China Africa Research Center*, který se má soustředit na výzkum ekonomik Číny a Afriky a na to, jak dále podporovat a prohlubovat vzájemné obchodní vztahy Číny s Afrikou.²³

3.2. Ropa v Africe²⁴

Podle přehledové ročenky *BP Statistical Review Of World Energy* z června 2011 (obsahující data za rok 2010), kterou připravuje nadnárodní ropná společnost BP, disponuje celý africký kontinent téměř 10 % prokázaných ropných rezerv světa. Produkce ropy státy Afriky tvoří 12, 2 % produkce celosvětové, zatímco 3, 9% podíl vyjadřuje podíl Afriky na celosvětové spotřebě ropy.²⁵

Afrika je v současnosti nejdůležitějším kontinentem světa, co se týče objevování nových nalezišť ropy (viz příloha č. 2). Za posledních 20 let vzrostly prokázané ropné rezervy v Africe o 25 %. Tento trend v poslední době potvrdily objevy obrovského ropného pole Jubilee u břehů Ghany²⁶ respektive objev naleziště na západě Ugandy, které by mohlo tuto zemi dostat mezi 50 největších ropných producentů světa²⁷. Četnost ropných polí a vyhlídky na další naleziště učinily z Afriky klíčový cíl globální těžby a produkce ropy. Světové mocnosti se snaží diverzifikovat zdroje svých ropných dodávek tak, aby nebyly zcela závislé pouze na ropě z Blízkého východu, což už se v minulosti vymstilo zejména ve spojení s tzv. ropnými šoky v 70. letech. Jejich kroky tak logicky vedou do perspektivní Afriky, v níž „většina zemí (...) v současné době uskutečňuje či přinejmenším plánuje uskutečnit průzkumy, jež by vedly k objevení ložisek

²³ Ding Qingfen. New think-tank to focus on Africa. 17. 8. 2010. China Daily. Dostupné zde: http://www.chinadaily.com.cn/china/2010-08/17/content_11161456.htm (22. 2. 2012).

²⁴ Na některých místech této podkapitoly pracuji s Afrikou jako jedním celkem. To je v otázce ropy kontroverzní přístup, protože státy severní Afriky (Maghrib) bývají některými autory (Záhořík 2009, 2010) přiřazovány k Blízkému východu. Tento fakt je zde zohledněn.

²⁵ BP. BP Statistical Review of World Energy 2011, s. 6 – 12. Dostupné zde: http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/oil_section_2011.pdf (7. 3. 2012).

²⁶ Joe Carroll. Kosmos Oil Discovery in Ghana Extends Farther Than Thought. Bloomberg, 18. 11. 2011. Dostupné zde: <http://www.bloomberg.com/news/2011-11-17/kosmos-s-oil-discovery-in-ghana-extends-farther-than-thought.html> (7. 3. 2012).

²⁷ Richard M. Kavuma. Great expectations in Uganda over oil discovery. The Guardian, 2. 12. 2009. Dostupné zde: <http://www.guardian.co.uk/katine/2009/dec/02/oil-benefits-rural-uganda> (7. 3. 2012).

ropy“ (Záhořík 2009: 284). Více než 90 % všech afrických ropných zásob a také většinu ropné produkce obstarává pět států – Libye, Nigérie, Alžírsko, Angola a Súdán.²⁸ Kromě této pětice však v Africe najdeme i další významné ropné producenty, jejichž počet se (v souvislosti s výše zmíněnými objevy nových nalezišť) stále zvyšuje.

Tabulka č. 1: Prokázané ropné rezervy ve světě dle regionů – stav ke konci roku 2010.

Region	Rezervy (miliard barelů)	Podíl v %
Severní Amerika	74, 3	5, 4 %
Střední a Jižní Amerika	239, 4	17, 3 %
Evropa a Euroasie	139, 7	10, 1 %
Blízký východ	752, 5	54, 4 %
Afrika	132, 1	9, 5 %
Pacifická Asie	45, 2	3, 3 %

Zdroj: BP Statistical Review of World Energy 2011.

Lutz Neumann rozděluje subsaharskou Afriku na dvě hlavní oblasti, v nichž se nachází hlavní ropné rezervy a probíhá těžba a produkce ropy. Jedná se o oblast Guinejského zálivu, ve které dominují Angola s Nigérií – tyto dva státy totiž dohromady tvoří téměř 75 % ropné produkce subsaharské Afriky²⁹ (Neumann 2005: 25). Kromě Angoly, jejíž „prvenství v [produkci ropy mezi státy subsaharské Afriky] je velice nedávné, neboť tato země byla až do roku 2002 rozvrácena dlouhotrvající občanskou válkou“ (Záhořík 2009: 286), a Nigérie, která „sice v roce 2008 přišla o pozici největšího afrického producenta ropy, ale její ropné zásoby budou dle Organizace zemí vyvážejících ropu spíše narůstat“ (Záhořík 2009: 286), lze v oblasti Guinejského zálivu identifikovat i další významné producenty ropy: Gabon, Rovníkovou Guineu, Kamerun či Svatého Tomáše a Princův ostrov (Neumann 2005: 25). Svatý Tomáš a Princův ostrov uzavřel v roce 2001 s Nigérií smlouvu o vzniku Společné zóny

²⁸ African Development Bank; the African Union. Oil and Gas in Africa. 29. 7. 2009, s. xxvii - xxviii. Dostupné

zde: <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Publications/Full%20Document%20-%20Oil%20and%20Gas%20in%20Africa.pdf> (7. 3. 2012).

²⁹ Do subsaharské Afriky ovšem nepočítáme státy Maghribu jako Libye, Alžírsko či Egypt.

rozvoje (*Joint Development Zone*), což ukončilo vzájemné spory o ropná ložiska v Guinejském zálivu a rozdělilo těžbu v poměru 60 % pro Nigérii a 40 % pro ostrovní stát (Záhořík 2010: 130). Dalším významným producentem je Republika Kongo (Brazzaville), která již nebývá řazena do oblasti Guinejského zálivu.

Tabulka č. 2: Produkce ropy ve vybraných státech Afriky za rok 2010.

Stát	produkce 2010 (v milionech tun)	změna oproti 2009 (vyjádřeno v %)	Podíl na světové produkci (v %)
Nigérie	115, 2	+ 16, 2 %	2, 9 %
Angola	90, 7	+ 3, 8 %	2, 3 %
Alžírsko	77, 7	- 0, 3 %	2, 0 %
Libye	77, 5	+ 0, 5 %	2, 0 %
Egypt	35, 0	- 0, 6 %	0, 9 %
Súdán	23, 9	+ 1, 5 %	0, 6 %
Kongo (Brazzaville)	15, 1	+ 8, 1 %	0, 4 %
Rovníková Guinea	13, 6	- 10, 8 %	0, 3 %
Gabon	12, 2	+ 6, 5 %	0, 3 %

Zdroj: BP Statistical Review of World Energy 2011. Pozn. – Uvedené údaje jsou v milionech tun ropy za rok.

V zemích, kde neprobíhá těžba ropy, jako jsou například Sierra Leone či Libérie, je ropný průmysl rovněž přítomen – třeba v podobě ropných rafinérií (Záhořík 2009: 284-285). Druhou významnou oblastí těžby a produkce ropy v Africe je severovýchod kontinentu, který tvoří zejména Súdán a Čad, nicméně v budoucnu by mohl ropný průmysl zapustit kořeny i v Etiopii a Somálsku (Neumann 2005: 25-26). Mezi další státy, které mohou v dohledné době zvyšovat svůj ropný význam, patří Mauretánie, Senegal, Ghana či Pobřeží slonoviny (Záhořík 2009: 284). Je evidentní, že těžba ropy v Africe a podíl kontinentu na celosvětové produkci ropy neustále rostou, jak dokládá meziroční zvyšování produkce ropy u většiny států v tabulce č. 2. Jak podotýká Záhořík (2010: 111): „ropný sektor na africkém kontinentu se v posledních dvou desetiletích rozvíjí natolik zásadním tempem, že jej lze považovat za významný geopolitický faktor mající zásadní vliv na utváření globální politiky.“

Některé státy afrického kontinentu se rozhodly spojit své úsilí, což vyústilo ve vytvoření Asociace afrických ropných producentů (APPA), která byla

založena roku 1987 v Lagosu s cílem „sloužit jako platforma spolupráce, sdílení poznatků a schopností pro africké státy produkující ropu.“³⁰ V současnosti APPA sdružuje 17 členských států z Afriky. Kromě APPA jsou však některé africké státy, jmenovitě Alžírsko, Angola, Libye a Nigérie, také členy Organizace zemí vyvážejících ropu, OPEC, která vznikla roku 1960 v Bagdádu.³¹ Gabon byl členem organizace OPEC mezi lety 1975 – 1995.³²

Stejně jako státy Západu, i Čína usiluje o diverzifikaci svých ropných zdrojů. K pochopení stále rostoucího rozsahu čínské přítomnosti na africkém trhu s ropou je nyní potřeba představit také čínskou energetickou realitu s ohledem na ropu. Následující část se věnuje čínské ropné spotřebě a produkci a také ropnému průmyslu s důrazem na nejvýznamnější čínské ropné společnosti působící v Africe.

3.3. Čína a ropa

3.3.1. Spotřeba a produkce ropy v Číně

Čína disponuje velkým množstvím ropy i dalších nerostných surovin. Až do prudkého nárůstu industrializace v 90. letech 20. století domácí zdroje dokázaly pokrýt čínské energetické potřeby. Produkce ropy v Číně se sice od roku 1981 každoročně zvyšovala, avšak „od roku 1993 [se Čína] stala také dovozcem ropy“ (Záhořík 2010: 76). V roce 2008 pak objem dovezené ropy poprvé překročil objem domácí produkce (Shankleman 2011: 17-18).

³⁰ African Petroleum Producers' Association. Member Countries Portraits. Dostupné zde: <http://www.appa.int/en/pmbres/pmc.htm> (22. 3. 2012).

³¹ Organization of the Petroleum Exporting Countries. Member Countries. Dostupné zde: http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm (22. 3. 2012).

³² Organization of the Petroleum Exporting Countries. Member Countries. Dostupné zde: http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/25.htm (22. 3. 2012).

Tabulka č. 3: Produkce a spotřeba ropy v Číně.

roky	1970	1980	1990	2000	2006	2007	2008	2009	2010
Vlastní (domácí) Produkce	30,7 mil. t/rok	106	138,3	162,6	184,8	186,3	190,4	189,5	203
Spotřeba	28,2 mil. t/rok	85,4	112,8	209,6	351,2	369,3	376	388,2	428,6

Zdroj: Shankleman 2011: 17; BP Statistical Review of World Energy 2011. Pozn. – uvedené údaje jsou v milionech tun ropy za rok.

3.3.2. Čínský ropný průmysl a ropné společnosti

Průmyslovému sektoru průzkumu a těžbě ropy (*upstream oil industry*)³³ v Číně dominují tři obrovské společnosti, které jsou co do velikosti srovnatelné se západními ropnými obry jako ExxonMobil, Shell či Chevron. Jedná se o společnosti CNPC, CNOOC (specializující se na těžbu na moři) a společnost Sinopec. Všechny tři společnosti mají několik společných znaků. Především jsou to státem vlastněné společnosti. Pojem „státem vlastněná společnost“ může být mírně zavádějící, a proto si заслужuje bližší vysvětlení. Důležitý je podíl státního vlastnictví. Existují společnosti, jejichž jediným vlastníkem je stát, ale i takové, v nichž stát třeba vlastní většinu společnosti, avšak není vlastníkem jediným.³⁴ Druhá varianta platí i pro všechny tři zkoumané čínské ropné společnosti. (Čínský) stát sice není jejich jediným vlastníkem, pro vysoký podíl státního vlastnictví se však pro společnosti používá pojem státem vlastněná společnost. V roce 2005 činil podíl státního vlastnictví 90 % u CNPC; 70, 6 % u CNOOC a 77, 42 % u společnosti Sinopec (Paik – Marcel – Lahn – Mitchell – Adylov 2007: 8). Dalším společným znakem všech společností je jejich vývoj, kdy došlo k jejich transformaci z původního čínského Ministerstva pro ropu. Všechny

³³ Ropný průmysl je obvykle rozdělován na *upstream*, *downstream* a *midstream* oil industry, přičemž *midstream* bývá zpravidla řazen pod *downstream*. Jako *upstream* jsou v ropném průmyslu chápány fáze průzkumu a produkce ropy. *Midstream* a především *downstream* jsou pak fáze následující po produkci ropy – až k jejímu prodeji. Jedná se tedy o zpracování ropy, její skladování, dopravu a konečný prodej. *Upstream*; *Midstream*; *Downstream*, Investopedia. Dostupné zde: <http://www.investopedia.com/> (6. 2. 2012).

³⁴ State-Owned Enterprise (SOE), Investopedia. Dostupné zde: <http://www.investopedia.com/>(6. 2. 2012).

společnosti mají rovněž složitou strukturu, jsou registrovány na mezinárodních burzách a účastní se iniciativy OSN Global Compact.

Mediální prezentace čínských společností se soustředí téměř výhradně na jejich zámořské aktivity, avšak je důležité poznamenat, že největší díl jejich produkce stále vzniká v Číně. V tomto ohledu se liší od hlavních ropných společností sídlících v USA a Evropě, které získávají hlavní část své produkce mimo hranice domovského státu. Co se týče ropných operací na území Číny, mají čínské státní ropné společnosti mezinárodní zkušenosti a kontakty s jejich západními protějšky skrze joint ventures³⁵ již od „politiky otevření se světu“, která započala roku 1979 (Shankleman 2011: 26). V roce 2006 byly tyto tři ropné společnosti největšími čínskými investory (mezi všemi čínskými společnostmi ve všech průmyslových odvětvích), co se týče objemu přímých zahraničních investic (Shankleman 2011: 21).

3.3.2.1. CNPC

CNPC byla založena roku 1988. Od té doby se stala vertikálně integrovanou mezinárodní energetickou společností s různorodou obchodní činností zahrnující služby spojené s těžbou na ropných polích, strojírenství, výrobu a dodávání techniky pro těžbu ropy, management kapitálu, finanční a pojišťovací služby a další operace spojené s energetikou. CNPC zajišťuje téměř 60 % čínské domácí produkce ropy. V 27 státech světa pak CNPC vlastní ropná aktiva a ve 49 státech světa poskytuje služby spojené s těžbou ropy na ropných polích, ale i strojírenství a konstruování ropných zařízení. V roce 1999 CNPC založila dceřinou společnost PetroChina, která je zapsána na burzách v New Yorku, Hongkongu a Šanghaji (Shankleman 2011: 21).

³⁵ Joint venture je podnik či projekt, který je společně ovládán dvěma či více různými podniky. Joint Venture, Businessinfo. Dostupné zde: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/joint-venture-evropske-souteznicpravo-opu/1000818/51665/> (7. 2. 2012).

3.3.2.2. CNOOC

CNOOC je čínská státní společnost, která byla založená v roce 1982. Jedná se o největšího ropného producenta na území Číny, co se týče ropy pocházející z těžby na moři (*offshore oil*), v exkluzivní ekonomické zóně Číny. CNOOC také spravuje první čínský projekt pracující se zkapalněným plynem. Skrze své dceřiné společnosti se CNOOC postupně zapojuje do dalších oblastí ropného průmyslu a také do oblastí spojených obecně s těžbou a zpracováním uhlovodíků jako jsou výroba elektřiny, strojírenství, výroba hnojiv, finanční služby a logistika. Od roku 2001 je CNOOC zapsána na burzách v New Yorku a Hongkongu. Od té doby čínská státní společnost učinila řadu zahraničních investic do projektů spojených s průzkumem a produkcí ropy. S několika mezinárodními ropnými společnostmi pojí CNOOC partnerství týkající se ropných operací mimo území Číny (Shankleman 2011: 22).

3.3.2.3. Sinopec

Společnost Sinopec vznikla roku 1998 na základech dřívější společnosti China Petrochemical Corporation. Jedná se o integrovanou energetickou a chemickou korporaci, která se zabývá průzkumem, produkcí a prodejem ropy; její rafinací³⁶ a prodejem dalších ropných výrobků a rovněž produkcí a prodejem chemických výrobků³⁷ skrze mnohé dceřiné společnosti. Pod společnost Sinopec spadá dle oficiálních internetových stránek společnosti 115 dceřiných společností, které lze rozdělit na společnosti operující na ropných polích, rafinérie a petrochemické závody, společnosti prodávajících výrobky z ropy,

³⁶ Ropná rafinérie je průmyslové zařízení, kde dochází k přeměně (surové) ropy (*Crude Oil*) na výrobky jako je benzin, nafta či topná nafta. Rafinace obvykle přichází jako druhá fáze výrobního procesu poté, co byla (surová) ropa vytěžena ropnou plošinou či jiným zařízením. Oil Refinery, Investopedia. Dostupné zde: <http://www.investopedia.com/> (6. 2. 2012).

³⁷ Mezi tyto ropné výrobky (*Petrochemicals*) patří primární ropné výrobky jako alkeny (ethylen, propylen), areny (benzen, toluen), methanol a také jejich složitější deriváty. Virtual Chembook. Petrochemicals, dostupné zde: <http://www.elmhurst.edu/~chm/vchembook/325petrochem.html> (6. 2. 2012).

výzkumná centra a další.³⁸ Společnost Sinopec je v Číně (a celé Asii) největším ropným rafinérem a rovněž druhým největším producentem (surové) ropy. Od roku 2000 je společnost zapsaná na burzách v Londýně, New Yorku a Hongkongu. Na burze v Šanghaji jsou akcie Sinopec obchodovány od roku 2001 (Shankleman 2011: 21-22).

3.4. Strategie Going Global

V polovině 90. let čínská energetická poptávka převýšila její vlastní domácí nabídku a společnosti těžebního průmyslu musely začít hledat nové suroviny za hranicemi Číny. S tím souvisela i zvýšená podpora a stimulace čínských zahraničních investic ze strany čínské vlády, což je hlavní charakteristika strategie Going Global.³⁹ Jill Shanklemanová tvrdí, že za uskutečněním strategie Going Global stojí tři vzájemně propojené hnací síly.

Prvním impulsem byla povinnost státem vlastněných společností zajistit přísun ropy, kovů a dalších nerostných surovin stále rostoucí čínské ekonomice. Spotřeba ropy v Číně začala domácí produkci převyšovat od roku 1993, což se velmi rychle projevilo v podobě prvních zahraničních investic CNPC (1993) a CNOOC (1994) (Shankleman 2011: 26). *Druhou hnací silou* byla vládní politika Komunistické strany Číny formulovaná nejprve na 15. Sjezdu Komunistické strany Číny (1997) a poté i Desátým Pětiletým plánem ekonomického a sociálního rozvoje pro období v letech 2001 – 2005 (Shankleman 2011: 26). Roky 1997 – 1999 lze považovat za klíčové. V těchto letech se odehrály největší institucionální změny v čínském ropném průmyslu. Ještě v roce 1997 byl ropný průmysl rozdělen na čtyři sektory a každému sektoru vládla jedna hlavní společnost zodpovědná za daný sektor. CNPC měla dominantní pozici v průzkumu a produkci ropy na pevnině, CNOOC v průzkumu

³⁸ Sinopec Corp. Subsidiaries. Dostupné zde: http://english.sinopec.com/about_sinopec/subsidiaries/ (6. 2. 2012).

³⁹ Kromě pojmu Going Global Strategy/Policy se lze setkat i s pojmy Go Out či Going Out Strategy/Policy.

a produkci ropy na moři (*offshore*), Sinopec byl největší ropným rafinérem a petrochemickým výrobcem a čtvrtou oblast, dovoz a vývoz surové ropy a chemikálií, měla na starosti společnost Sinochem (Zhang 2004: 101-114). V roce 1998 vláda rozhodla o velké vládní restrukturalizaci. Počet ministerstev a státních komisí se snížil ze 40 na 29. Z původních 40 ministerstev vznikla tři úplně nová ministerstva a jedna zcela nová státní komise, 25 ministerstev bylo udrženo. Z 15 zbývajících původních ministerstev restrukturalizací vzniklo sedm zcela nových státních úřadů (*State Bureaux*), které všechny spadají pod Státní komisi pro ekonomiku a obchod (*State Economic and Trade Commission*). Původní tři ministerstva energetického sektoru byla zrušena a nahrazena právě státními úřady. Vládní dohled nad ropnými společnostmi začal vykonávat Státní úřad pro ropu a chemický průmysl (*State Bureau of Petroleum and Chemical Industries*) (Zhang 2004: 101-114). Vláda dále rozhodla o vytvoření dvou nových vertikálně integrovaných ropných společností, o „nové“ společnosti CNPC a „nové“ společnosti Sinopec. Vertikální integrace umožnila největším ropným společnostem opustit rigidní systém, kdy každá společnost dominovala jednomu ze čtyř sektorů, což znamenalo limity pro růst těchto společností. Po vertikální integraci tak mohla například společnost Sinopec (původně omezená pouze na sektor rafinace ropy) obchodovat i se surovou ropou a naopak společnost CNPC měla najednou snadný přístup na trh s produkty po rafinaci (i když původně obstarávala jen průzkum a těžbu surové ropy). Od roku 1999 pak následovala ještě vnitřní restrukturalizace s cílem vytvořit uvnitř CNPC a Sinopec strukturu veliké moderní společnosti (dle západního vzoru). CNPC, CNOOC a Sinopec byly po těchto velkých institucionálních změnách připravené ke vstupu na mezinárodní trh a proto lze roky 1997 – 1999 považovat za klíčové pro rozvoj čínského ropného průmyslu (Zhang 2004: 101-114).

V následující tabulce lze vidět vzestup všech tří čínských státem vlastněných ropných společností na seznamu 500 největších světových společností dle příjmů *Global 500*, který každoročně sestavuje server CNN Money. Po klíčových letech 1997 – 1999 a restrukturalizaci ropného průmyslu

v Číně se tři největší ropné společnosti prosazují na mezinárodním trhu stále více, což dokazuje i posun do nejvyšších pater žebříčku Global 500 v posledních letech.

Tabulka č. 4: Tři čínské ropné společnosti na žebříčku Global 500 v letech 2008 – 2011.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Sinopec	31. (z 500)	23.	17.	16.	9.	7.	5.
CNPC	46.	39.	24.	25.	13.	10.	6.
CNOOC	ne do 500	ne do 500	469.	409.	318.	252.	162.

Zdroj: CNN, Fortune & Money. Global 500. Dostupné zde: <http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/2011/> (6. 2. 2012).

Politika daná 15. Sjezdem Komunistické strany Číny a realizovaná skrze velkou vládní restrukturalizaci podnítila státem vlastněné společnosti k větší konkurenceschopnosti v mezinárodním prostředí a rovněž ke zvýšení objemu investic doma i v zahraničí. Desátý Pětiletý plán stanovil ekonomický rozvoj za hlavní cíl v letech 2001 – 2005, přičemž nedostatek ropy byl v plánu definován jako jeden z palčivých problémů celé Číny (Shankleman 2011: 26). *Třetí hnací sílu* vedoucí k realizaci strategie Going Global ztělesňuje rok 2001, v němž Čína vstoupila do WTO (Shankleman 2011: 26). „Čína v rámci své reformní politiky o členství ve WTO cílevědomě usilovala již od 80. let, [avšak] pro kritickou mezinárodní odezvu na vlnu represí v Číně v roce 1989 byla jednání o přijetí do WTO na čas pozdržena, až v listopadu 2001 bylo přijetí Číny spolu s Taiwanem (Taiwan [vstoupil do WTO] jako ekonomická entita, nikoli jako stát) úspěšně odsouhlaseno“ (Fürst 2002: 20). „Vstupem do WTO Čína získala nárok na veškeré výhody, které si členské státy navzájem poskytují. Odstraněním vzájemných obchodních bariér došlo mezi Čínou a členy WTO k otevření trhů, které umožňuje zvýšení obrátu, tedy jak exportů, tak i importů“ (Fürst 2002: 20).

3.5. Čínská ropná diplomacie a zahraničněpolitické principy v Africe

Čína se v roce 2010 stala největším spotřebitelem energie na světě,⁴⁰ a proto není ropa⁴¹ jedinou surovinou, jež se v čínském hledáčku nachází. Ke svému obřímému ekonomickému růstu potřebuje asijská velmoc také měď, bauxit, uran, hliník, železnou a manganovou rudu a další suroviny. Mimo to roste počet čínských textilních a oděvních společností, které v Africe investují. Další investice putují zejména do projektů určených k rozvoji africké infrastruktury. Západní vlády však nejvíce znepokojuje čínská honba za ropou. Z deseti nejvýznamnějších afrických obchodních partnerů Číny je hned devět zemí, které se orientují na vývoz ropy. Desátou zemí pak je Jihoafrická republika (Taylor 2006: 937–939).

Čínská ropná diplomacie v Africe má podle mnohých odborníků dva cíle. *Prvním, krátkodobým cílem* je uspokojení domácí poptávky po ropě a dalších surovinách, což jde ruku v ruce s ekonomickým růstem. První cíl tedy znamená zajištění energetické bezpečnosti Číny (Taylor 2006: 937–939). Tuto závislost se Čína snaží co nejvíce zmírňovat tím, že uzavírá nová partnerství, což je nejvíce patrné na příkladu Afriky. *Druhý cíl* je naopak dlouhodobý. Podle tohoto cíle by se Čína měla stát novým, globálním, hráčem na trhu s ropou (Taylor 2006: 938). Cesta vede skrze bilaterální smlouvy s africkými státy s ropným bohatstvím. Upevňováním těchto bilaterálních svazků Peking svým ropným společností usnadňuje průzkum, těžbu, zpracování a dopravu africké ropy do Číny. Takto se Čína pokouší získat kontrolu nad africkou ropou, aby se v budoucnu vyhnula cenovým šokům a závislosti na nestabilním mezinárodním trhu (Eisenman 2007: 38). Tento druhý, dlouhodobý, cíl musí být nutně podepřen fungující strategií.

Čína se v Africe snaží chovat dle určitých zahraničněpolitických principů, které vznikaly již v 50. letech 20. století. Událostí, při jejíž příležitosti byly formulovány dodnes platné principy čínské Afriky (byť jsou dnes používány

⁴⁰ E15. Čína se stala největším spotřebitelem energie na světě. 20. 7. 2010. Dostupné zde: <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/cina-se-stala-nejvetsim-spotrebitelem-energie-na-svete> (20. 1. 2011).

⁴¹ Od roku 1995 je ropa hlavní komoditou, kterou Čína z Afriky dováží (Naidu 2007: 42).

v odlišném kontextu) byla již zmíněná Bandungská konference. V letech 1953 – 1954 docházelo k jednáním o vztazích mezi Čínou a Indií v oblasti Tibetu, která vedli premiéři Čou En-laj a Džaváharlál Néhrú. Uzavřená bilaterální Smlouva o obchodu a stycích v čínském a indickém regionu Tibet obsahovala předmluvu, ve které se objevilo i tzv. *Pět principů mírového soužití*. Těmito principy jsou: 1) vzájemný respekt k suverenitě a teritoriální integritě, 2) vzájemná ne-agrese, 3) nezasahování do vnitřních věcí ostatních, 4) rovnost a vzájemná prospěšnost a 5) mírové soužití. Čou En-laj poté na Bandungské afro-asijské konferenci v roce 1955 navrhl implementaci těchto principů jako základ přátelství a spolupráce států s různými společenskými systémy.⁴² Pět principů bylo čínskými představiteli (přesvědčenými o jejich univerzalitě) aplikováno rovněž na vztahy s Afrikou.

Důraz na Pět principů se v čínské zahraniční politice objevuje i více než půlstoletí po jejich formulaci a explicitně se principy objevují ve výše zmíněném dokumentu čínského ministerstva zahraničí *China's African Policy* z roku 2006. V souvislosti s čínským angažmá v těžbě africké ropy je nejvíce uplatňován princip nezasahování (non-interference) do vnitřních záležitostí afrických států. To jinými slovy znamená nedotknutelnost (vestfálského pojetí) suverenity státu v každé situaci, třeba i při porušování lidských práv, což vyvolává negativní ohlasy především na Západě (Taylor 2006: 939–940). Podle He Wenpinga, který vede oddělení Afrických studií na Čínské akademii sociálních věd, sdílí Čína s Afrikou přesvědčení o neoprávněnosti cizích zásahů do záležitostí jiných. Wenping říká: „Nevěříme, že lidská práva stojí nad suverenitou [státu]“ a dále pokračuje: „Na toto [lidská práva] máme jiný názor [než Západ] a africké státy tento [jiný] názor sdílí“.⁴³

⁴² Consulate-General of the People's Republic of China in Houston. The Five Principles of Peaceful Co-existence, 28. 6. 2004. Dostupné zde: <http://houston.china-consulate.org/eng/nv/t140964.htm> (29. 2. 2012).

⁴³ Paul Mooney. China's African Safari. Yale Global, 3. 1. 2005. Dostupné zde: <http://yaleglobal.yale.edu/content/chinas-african-safari> (29. 2. 2012).

3.6. Čínské ropné angažmá v Africe⁴⁴

Jak již bylo řečeno výše, i Čína se snaží v Africe mírnit svou závislost na ropě z dlouhodobě nestabilního regionu Blízkého východu (Eisenman 2007: 38). Kromě Angoly, Súdánu a Nigérie, jimž se věnuje pátá část práce, se Čína angažuje i v dalších afrických státech obdarovaných ropným bohatstvím. Z afrických zemí pochází zhruba čtvrtina veškeré dovážené ropy do Číny (Eisenman 2007: 38). Skrze bilaterální smlouvy Čína uzavřela „ropné spojení“ s Alžírskem, Čadem, Etiopií, Gabonem, Keňou, Libíí, Madagaskarem a Pobřežím slonoviny (Taylor 2006: 944–945).

⁴⁴ V této podkapitole ustupuji od dělení Afriky na státy Maghribu a subsaharskou Afriku. Lépe tak bude ilustrován rozsah čínské přítomnosti na celém kontinentu.

Tabulka č. 5: Čínské ropné angažmá v afrických státech – vybrané příklady (tabulka nezahrnuje Angolu, Súdán, a Nigérii).

Africký stát	Čínské ropné angažmá v tomto státě
Alžírsko	Sinopec v roce 2002 podepisuje kontrakt (525 mil. USD) pro rozvoj ropného pole Zarzaitine, v roce 2003 Sinopec kupuje (350 mil. USD) několik ropných rafinérií. V roce 2007 navíc došlo k objevu významného naleziště.
Čad	CNPC provádí explorativní průzkumy v jihozápadní lokalitě Bongor, která je považována za hlavní naleziště ropy.
Etiopie	Menší čínská ropná společnost Zhongyuan Petroleum od roku 2006 těží ropu z pánve Gambella na západě země.
Gabon	V roce 2004 došlo k uzavření smlouvy mezi Gabonem a Čínou. Jednalo se o smlouvu mezi čínskou společností Sinopec a jejím gabonským protějškem Total Gabon.
Keňa	V roce 2009 došlo k podpisu smlouvy v hodnotě miliard USD. Keňská ropa měla do Číny téct výměnou za obrovské investice do dopravní infrastruktury.
Libye	V Libyi působí především CNPC, nicméně těžba ropy byla v roce 2011 narušena vnitrostátním konfliktem.
Madagaskar	CNPC ve spolupráci s Madagascar Petroleum od roku 2006 prozkoumává nově objevené ropné rezervy ostrovního státu.
Pobřeží slonoviny	Sinopec vlastní téměř třetinu důležitého ropného bloku u při pobřeží státu a nadále v zemi investuje.
Republika Kongo (Brazzaville)	Více než polovina ropných exportů Konga putuje do Číny. Model ropa pro Čínu za infrastrukturu v Kongu se projevil v roce 2006 při výstavbě nového letiště. V roce 2010 Čínská rozvojová banka pomáhá při tvorbě zvláštních ekonomických zón v Kongu.
Rovníková Guinea	Ze země do Číny přichází 12 % exportů ropy z této země. Hlavním čínským aktérem v Rovíkové Guineji je společnost CNPC.

Zdroj: Taylor (2006: 944–945); Záhořík (2010: 133); Shelly Zhao. The Geopolitics of China-African Oil. Dostupné zde: <http://www.china-briefing.com/en/>.

4. ČÍNA A SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST FIREM

Řada prací vidí v čínském působení v Africe novodobý kolonialismus, jehož nejvýraznějšími jevy jsou neúcta k lidským právům a spolupráce čínských aktérů s africkými vládními elitami. Tyto elity mnohdy vykazují znaky autoritářského řízení států a zneužívají většinu finančních prostředků, které plynou z ropného bohatství, čímž nejvíce trpí nižší segmenty afrických společností. Kruh se pak uzavírá, když čínští aktéři narážejí na nevoli afrických obyvatel, kteří z příjmů z nerostného bohatství většinou mnoho nezískávají⁴⁵. Tento pohled však nereflektuje fakt, že i v Číně již existuje snaha společenské (a další) problémy v Africe řešit, jak zohledňují práce Aldena s Hughesem (2009) či Shanklemanové (2011).⁴⁶ V roce 2007 varoval čínský prezident Hu Ťin-tchao čínské občany, kteří ve stále větším počtu do Afriky pronikají, že pro zmírnění společenských tenzí musejí i oni přispívat k blahobytu afrických obyvatel. Fakt, že si čínští představitelé uvědomují potřebu přizpůsobit se lokálním africkým podmínkám, je však nejzřetelněji vidět ve vládní podpoře společenské odpovědnosti (čínských) firem (Alden — Hughes 2009: 576).

Společenská odpovědnost čínských firem Sinopec, CNPC a CNOOC bude definována na základě deseti principů iniciativy OSN Global Compact, jejímiž dobrovolnými členy všechny tři společnosti jsou. Ještě předtím se však pokusím

⁴⁵ Tento systém, kdy vládcí (a úzký okruh elit) využívají státních zdrojů k vlastnímu obohacení a ke "koupí" loajality klíčových aktérů ve společnosti, se nazývá neopatrimonialismus. Africký neopatrimonialní stát se podle některých autorů dokonce stal prototypem anti-rozvojového státu (Bach — Gazibo 2011).

⁴⁶ Alden s Hughesem věnují ve svém článku řešení problémů v Africe část s názvem Learning Corporate Social Responsibility, ve které chápou činnost čínských společností v Africe jako potvrzení mazání hranic mezi čínskou domácí a zahraniční politikou. V Číně již existuje řada projektů a institucí dohlížejících na dodržování různých standardů spojených se společenskou odpovědností firem. Příkladem je Státní agentura pro ochranu životního prostředí (*State Environmental Protection Agency*), která v Číně dokonce zavřela několik velkých průmyslových projektů, poněvadž nesplňovaly kritéria týkající se dopadu na životní prostředí. Činnost v Africe tak navazuje na domácí realitu, což znamená ono mazání hranic (Alden — Hughes 2009: 576-579). Jill Shanklemanová se společenské odpovědnosti čínských firem (zejména těch ropných) věnuje ve dvou částech svého obsáhlého reportu *Going Global: Chinese Oil and Mining Companies and the Governance of Resource Wealth*. Na stranách 61-64 autorka rozebírá rizika zámořských operací, mezi kterými se objevují i incidenty v Africe (např. únosy a popravky čínských pracovníků v Etiopii a Súdánu) a mezi způsoby, jak tato rizika překonávat, dle Shanklemanové patří (mimo jiné) pozitivní obraz firem a důraz na CSR (Shankleman 2011: 39-68).

krátce pojednat o společenské odpovědnosti firem, najít její definici a ukázat příklady jejího šíření v Číně.

4.1. Definice společenské odpovědnosti firem⁴⁷

Archie B. Carroll si klade otázku, co pro firmu znamená, že je společensky zodpovědná? Jednotně používanou definici se teoretici i praktici CSR snažili najít zhruba od 60. let 20. století. V roce 1971 CSR popsal americký ekonomický think tank *Committee for Economic Development* s pomocí koncepce tří soustředných kruhů. Vnitřní kruh tvoří základní ekonomické funkce – růst, výroby a pracovní místa. Prostřední kruh charakterizuje citlivé povědomí o měnících se hodnotách a prioritách společnosti. Vnější kruh pak podtrhuje nově vznikající (70. léta) odpovědnosti, které by si firma měla osvojit za účelem větší aktivity při zlepšování společenského prostředí. V 80. letech začala být pozornost autorů upírána k společenské vnímavosti (*responsiveness*). Odpovědnost (*responsibility*) se podle nich totiž zaměřovala výhradně na obchodní závazky a motivace. Vnímavost na rozdíl od odpovědnosti zdůrazňovala sociální roli, kterou by si firma měla osvojit. Otázkou však zůstávalo, jak skloubit ekonomickou orientaci firmy s orientací sociální (Carroll 1991: 40-41).

Odpověď nabídl sám Carroll za pomoci čtyřdílné konceptualizace CSR, kterou lze považovat za všeobecnou definici CSR. Koncept vychází z přesvědčení, že firma nemá jen ekonomické a právní závazky, ale také závazky etické a filantropické (Carroll 1991: 41). Čtyřdílný koncept vytvořil jakousi pyramidu CSR. Základnou pyramidy je ekonomická dimenze odpovědnosti (základní ekonomické funkce), od které se odvíjí všechny další díly. Pyramida pak roste skrze právní a etickou dimenzi, aby její vrchol dotvořila dimenze filantropická (Carroll 1999: 289). Carrollova pyramida pak byla upravena a namísto dimenze filantropické se na vrcholu pyramidy objevila dimenze

⁴⁷ Dále jen CSR dle anglické zkratky uvedené v seznamu zkratk.

udržitelosti (*sustainability*).⁴⁸ Carrollova všeobecná definice říká, že „celkovou CSR tvoří čtyři druhy sociální odpovědnosti: odpovědnost ekonomická, právní, etická a filantropická“ (Carroll 1991, 40) by tedy mohla být analogicky poupravena - CSR sestává z dimenze ekonomické, právní a etické odpovědnosti a z dimenze udržitelosti.

Pro doplnění lze ještě uvést definici CSR podle tzv. Zelené knihy vydané Evropskou komisí v roce 2001. Kniha CSR definuje takto: „Společenská odpovědnost firem dobrovolně integruje sociální a ekologické ohledy do podnikatelských činností firmy, a to ve spolupráci se zainteresovanými stranami podniku neboli stakeholdery.“ Stakeholdeři jsou všechny zainteresované osoby uvnitř a v okolí firmy, které mají na firmu vliv“, mezi stakeholdery tak patří zákazníci, zaměstnanci, akcionáři, obchodní partneři, dodavatelé a další.⁴⁹

4.2. Iniciativa OSN Global Compact

Iniciativa OSN Global Compact je mezinárodním rozvojovým režimem, který vznikl v roce 2000 především díky snaze bývalého generálního tajemníka OSN, jímž tehdy byl Kofi Annan (Alden — Hughes 2009: 578). Global Compact je rozvojovou platformou, která by se měla podílet na implementacích udržitelných a zodpovědných strategií a politik firem.⁵⁰ Tyto strategie a politiky by následně měly vést k takovým aktivitám firem, které budou v souladu s principy, jež 1) podporují lidská práva, 2) dbají standardů práce, 3) prosazují ohleduplnost k životnímu prostředí a 4) bojují s korupcí. Firmy mají povinnost každoročně s OSN komunikovat pomocí reportů, které hodnotí, jak se daří výše zmíněné principy implementovat (Alden — Hughes 2009: 578).

⁴⁸ 4CR multi-dimensional CR perspective. CSR Quest. Dostupné zde: <http://www.csrquest.net/default.aspx?articleID=13186&heading=> (14. 3. 2012).

⁴⁹ Co je společenská odpovědnost firem. Business Leaders Forum. Dostupné zde: <http://www.csr-online.cz/page.aspx?csr> (14. 3. 2012).

⁵⁰ UN Global Compact. Corporate Sustainability in the World Economy. Dostupné zde: http://www.unglobalcompact.org/docs/news_events/8.1/GC_brochure_FINAL.pdf (14. 3. 2012).

K iniciativě Global Compact se již připojilo přes 8500 aktérů ze 135 států světa, což z ní činí největší dobrovolnickou iniciativu společenské odpovědnosti a udržitelnosti na světě.⁵¹ Přes 6000 účastníků tvoří firmy (obchodní subjekty), avšak iniciativy se účastní i další relevantní sociální aktéři (s vlivem na firmy – stakeholderi), kterými jsou vlády, města, organizace občanské společnosti, dělnické organizace či akademické spolky.⁵²

4.3. Stav CSR v Číně

Tvrzení, že v Číně obecně nastává posun směrem k CSR nyní podpořím několika důkazy. Čínští vládní představitelé během posledních let přišli s několika legislativními změnami podporujícími CSR. Čínské burzy vydaly vlastní dokumenty týkající se čínských firem a CSR a téměř tři sta čínských aktérů se účastní iniciativy Global Compact. Jill Shanklemanová zmiňuje revizi firemního práva (*The Company Law of the People's Republic of China*), které bylo přijato Stálým výborem Všečínského shromáždění lidových zástupců⁵³ (*Standing Committee of the National People's Congress*) v roce 1993 a od té doby bylo již třikrát pozměněno.⁵⁴ Právě třetí změna přijatá v říjnu roku 2005 výrazně redefinuje odpovědnost čínských firem. Ještě v roce 2004 byla odpovědnost firmy definována velmi úzce: „[firma] je odpovědná za své vlastní zisky a ztráty.“ Po třetí revizi však do hry vstoupila také společenská odpovědnost. Podle článku 5 firemního práva⁵⁵: „Pokud se firma pouští do obchodních operací, měla by se držet práva a administrativních regulací, společenské i obchodní etiky. Měla by jednat v dobré víře, přijmout dohled vlády i celé veřejnosti a nést společenskou odpovědnost“ (Shankleman 2011: 53, 91).

⁵¹ UN Global Compact. Corporate Sustainability in the World Economy. Dostupné zde: http://www.unglobalcompact.org/docs/news_events/8.1/GC_brochure_FINAL.pdf (14. 3. 2012).

⁵² UN Global Compact. Participants & Stakeholders. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/ParticipantsAndStakeholders/index.html> (12. 3. 2012).

⁵³ Přeloženo z angličtiny dle: Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic. Politický systém. Dostupné zde: <http://www.chinaembassy.cz/cze/zggk/t126984.htm> (15. 3. 2012).

⁵⁴ The Company Law of the People's Republic of China. Dostupné zde: http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Laws/law_en_info.jsp?docid=50878 (15. 3. 2012).

⁵⁵ The Company Law of the People's Republic of China. Dostupné zde: http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Laws/law_en_info.jsp?docid=50878 (15. 3. 2012).

Burzy v čínských velkoměstech Šen-čenu a Šanghaji vydaly dokumenty, které zásadním způsobem upravují pravidla pro (na burzách) zapsané firmy. Burza v Šen-čenu vydala v roce 2006 Direktivy společenské odpovědnosti pro zapsané firmy (*Social Responsibility Guidelines for Listed Companies*), aby ji v roce 2008 následovala i burza v Šanghaji s dokumentem Šanghajské oznámení společenské odpovědnosti (*Shanghai Corporate Social Responsibility Notice*). Dokument vydaný burzou v Šen-čenu shrnuje odpovědnost firmy následujícími slovy: „Při sledování ekonomických výsledků a při ochraně zájmů akcionářů by měly zapsané firmy také aktivně ochraňovat práva a zájmy věřitelů a zaměstnanců, měly by být poctivé a důvěryhodné ve vztahu k dodavatelům, zákazníkům a spotřebitelům, a zavázat se k službám společenského blahobytu jako jsou ochrana životního prostředí či rozvoj komunit, aby mohlo být dosaženo společenské harmonie“ (Shankleman 2011: 53).

4.4. Čínské společnosti a Global Compact

K 16. březnu roku 2012 bylo mezi členy Global Compact celkem 276 čínských aktérů, z toho 238 obchodních společností.⁵⁶ Počet čínských aktérů se dynamicky zvyšuje, což lze potvrdit na základě údajů dostupných na oficiálních internetových stránkách Global Compact, kde je možné sledovat přistupování jednotlivých čínských aktérů v čase. Lze tak zjistit, že během probíhajícího roku 2012 (od 1. ledna do 16. března) do iniciativy Global Compact vstoupilo 14 aktérů (11 obchodních společností).⁵⁷ Za celý kalendářní rok 2011 to bylo 109 aktérů (105 obchodních), v roce 2010 přistoupilo 35 aktérů, podobný počet (34) aktérů se rozhodl pro vstup v roce 2009.⁵⁸ Nárůst účasti čínských aktérů v největší světové iniciativě zaměřené na CSR je naprosto evidentní. Na závěr této kapitoly zařazují tabulku s výčtem deseti principů, které definuje iniciativa

⁵⁶ UN Global Compact. Participant Search. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/participants/search> (16. 3. 2012).

⁵⁷ UN Global Compact. Participant Search. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/participants/search> (16. 3. 2012).

⁵⁸ UN Global Compact. Participant Search. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/participants/search> (16. 3. 2012).

Global Compact. Všechny tři čínské státem vlastněné ropné společnosti (Sinopec, CNPC i CNOOC) se iniciativy účastní⁵⁹ a tudíž se očekává, že se budou „desaterem“ principů řídit při aktivitách kdekoli na světě. V další kapitole již porovnám principy Global Compact s kroky čínských ropných společností ve třech státech subsaharské Afriky.

Tabulka č. 6: 10 principů iniciativy Global Compact (překlad autora této práce).

<p>Lidská práva</p> <p>Princip 1: Obchodní společnosti by měly podporovat a respektovat ochranu mezinárodně deklarovaných lidských práv; a</p> <p>Princip 2: zajistit, aby nebyly spoluúčastníky porušování lidských práv.</p> <p>Práce (standardy)</p> <p>Princip 3: Obchodní společnosti by měly prosazovat svobodu shromažďování a efektivní uznávání práva na kolektivní smlouvu⁶⁰;</p> <p>Princip 4: eliminaci všech forem nucené a nedobrovolné práce;</p> <p>Princip 5: efektivní zrušení dětské práce; a</p> <p>Princip 6: eliminaci diskriminace ve vztahu k zaměstnání a povolání.</p> <p>Životní prostředí</p> <p>Princip 7: Obchodní společnosti by měly podporovat preventivní přístup k environmentálním výzvám;</p> <p>Princip 8: podnikat iniciativy směrem k šíření větší environmentální odpovědnosti; a</p> <p>Princip 9: podněcovat rozvoj a rozšiřování technologií ohleduplných k životnímu prostředí.</p> <p>Boj s korupcí</p> <p>Princip 10: Obchodní společnosti by měly pracovat proti korupci ve všech jejích formách, což zahrnuje i vyděračství a úplatkářství.</p>

Zdroj: UN Global Compact. Corporate Sustainability in the World Economy, s. 6.

⁵⁹ Toto tvrzení je opět velmi kontroverzní. Společnost Sinopec přistoupila do iniciativy 22. 5. 2004, CNOOC o čtyři roky později – dne 25. 6. 2008. Na oficiálních stránkách Global Compact však nelze dohledat společnost CNPC. Na druhou stranu lze dohledat přístup (1. 8. 2007) dceřiné společnosti CNPC, kterou je společnost PetroChina. CNPC však vlastní většinu společnosti PetroChina a obě společnosti dokonce sídlí ve stejné (velmi reprezentativní) budově v Pekingu. Jill Shanklemanová pak píše: „Hlavní čínské ropné společnosti CNPC, Sinopec a CNOOC jsou členy Global Compact“ (Shankleman 2011: 95). Proto budu pracovat s desaterem principů Global Compact platným pro všechny tři společnosti.

⁶⁰ Kolektivní smlouvy upravují individuální a kolektivní vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci a práva a povinnosti smluvních stran. Business Center. Kolektivní smlouva. Dostupné zde: <http://business.center.cz/business/pojmy/p585-kolektivni-smlouva.aspx> (16. 3. 2012).

5. ČÍNSKÉ ROPNÉ ANGAŽMÁ VE TŘECH STÁTECH SUBSAHARSKÉ AFRIKY

5.1. Angola

Během let 1961 – 1975 probíhala v Angole válka za osvobození, od roku 1975 zase Angolu zmítala válka občanská, která oficiálně skončila až v roce 2002 (Záhořík 2010: 120). Země se tak v podstatě nacházela půlstoletí ve válce, což mělo velmi negativní dopady nejen na stav angolské ekonomiky. Podle indexu lidského rozvoje za rok 2011, který dělí lidský rozvoj do čtyř kategorií, patřilo Angole 148. místo ze 187, přičemž toto umístění spadalo do nejhorší kategorie označené jako nízký lidský rozvoj.⁶¹

Od roku 2002 v Angole panuje mír, který přinesl i první parlamentní volby od roku 1992, které v roce 2008 vyhrálo jednoznačně hnutí MPLA (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 32). MPLA během občanské války bojovalo s opoziční guerillovou organizací UNITA. Již během občanské války započal prvotní rozvoj těžby ropy, nicméně ten Angole nepřinesl žádný ekonomický zisk právě z důvodu přítomnosti konfliktu, který finance z ropy polykal a byl jimi živěn (Záhořík 2010: 120). Stejně jako Sovětský svaz, i Čína v občanské válce nejprve podporovala MPLA, avšak kvůli roztržce uvnitř komunistického hnutí mezi Sovětským svazem a Čínou se asijská velmoc postupně přiklonila k UNITA, jíž podporovaly i USA či apartheidem rozdělená Jižní Afrika (Záhořík 2010: 120-121). Díky míru Angola zhruba od roku 2004 zažívá každoročně velmi vysoký ekonomický růst, který byl podpořen zintenzivněním exportu ropy. Angola tak dnes drží pozici jednoho z klíčových hráčů afrického ropného průmyslu jakožto hlavní producent a exportér. V roce 2008 dokonce předstihla v produkci ropy Nigérii a stala se nejvýznamnějším producentem v rámci

⁶¹ UNDP. Human Development Reports. Dostupné zde: <http://hdr.undp.org/en/statistics/> (22. 3. 2012).

subsaharské Afriky, export ropy tvoří 95% podíl veškerého exportu Angoly⁶² (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 32, 41).

O vztazích Angoly s Čínou během angolské občanské války již byla řeč. Po roce 2000 vše šlo k masivnímu nárůstu vzájemných vztahů. V Angole skončila dlouhá válka a Čína přijala strategii Going Global, což se na vztahu projevilo v podobě vysoké frekvence oficiálních státních návštěv a zvětšením objemu obchodních toků (Alves 2010: 5). Od roku 1993 v Pekingu existuje angolská ambasáda, v roce 2007 byl navíc zřízen angolský konzulát v Hongkongu (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 40). Válkou zdevastovaná Angola nutně potřebovala finanční prostředky pro rekonstrukci země a nabízela ropu. Čína nutně potřebovala ropu a mohla si za ni dovolit štědře zaplatit. Čtvrtina veškerého angolského exportu ropy tak dnes končí v Číně (Eisenman 2007: 38). Z těchto (i dalších) důvodů došlo k dnešní situaci a intenzivní spolupráci mezi Angolou a Čínou, která se stále více angažuje v ropném průmyslu africké země (Alves 2010: 5). Největším čínským hráčem v případě Angoly je společnost Sinopec.

„Roku 2006 došlo k nejvýznamnějšímu vstupu Číny na angolský ropný trh, když Sonangol⁶³ a Sinopec vytvořily společný podnik s názvem *Sonangol-Sinopec International* (SSI), v níž 45 % tvořil podíl Sonangolu a 55 % vlastnil

⁶² Takto vysoký podíl jedné komodity na exportu státu však může být pro ekonomiku země velmi nebezpečný vzhledem ke kolísání cen na trhu. Přesto je většinový podíl ropy na exportu afrických států velmi obvyklý, což souvisí i s fenoménem neopatrimonialismu. V souvislosti s nízkou (nebo žádnou) diverzifikací exportu se mluví o tzv. prokletí přírodních zdrojů, které “často vytváří bohaté země obydlené chudými lidmi”. Joseph E. Stiglitz. Znovu na téma prokletí přírodních zdrojů. Project Syndicate, 6. 8. 2004. Dostupné zde: <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-resource-curse-revisited/Czech> (23. 3. 2011).

⁶³ Po znárodnění bývalé portugalské společnosti Angol vznikla roku 1976 angolská národní společnost Sonangol. Přesto, že angolská vláda je jediným akcionářem společnosti, Sonangol byl vždy řízen spíše jako soukromá společnost. About Sonangol EP. Sonangol Dostupné zde: http://www.sonangol.co.ao/wps/portal/!ut/p/c1/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hD15AQUzN_QwODAAAs3A09D_8AAHx9XQ4MwM6B8JG55c1OKdJsR0B0Oci1-2_HK0HkDXAARwMC-s31_Tzyc1P1gwtK9AtyQyMMMj11HR0VFQF1weuW/dl2/d1/L0IHSkovd0RNQU5rQUVnQSEhL1ICWncvZW4/ (23. 3. 2012).

Během občanské války Sonangol držel ekonomiku Angoly při životě přílivem kapitálu a finanční zdroje z ropy také vyměňoval za nákup zbraní pro MPLA, která tak mohla pokračovat v boji s rebely UNITA. Finanční zdroje pro Sonangol však přinášela – jakožto investor – i americká ropná společnost Chevron. Americký Chevron tak vlastně částečně financoval boj proti UNITA, jejímž spojencem byly USA a Čína (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 33).

Sinopec“ (Záhořík 2010: 121). Ještě před vytvořením SSI, v březnu roku 2004, Sinopec získal svůj vůbec první podíl v angolském ropném průmyslu koupí polovičního podílu Bloku 18⁶⁴, na kterém operuje i společnost BP, jejíž představitelé se o spolupráci s čínskými kolegy v tomto ropném bloku vyjadřovali velmi pozitivně (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 42). V roce 2005 začala společnost SSI shromažďovat plány na exploraci bloků 3(05) a 3(05A), které o rok dříve opustila francouzská společnost Total (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 2009: 44). Kromě bloků 3(05) a 3(05A) a Bloku 18 patří mezi nejvýznamnější bloky, které Sinopec respektive SSI získaly, bloky 15(06), 17(06), a 32(06) (viz příloha č. 3).⁶⁵ Blok 15(06) má v současnosti nejvíce doložených rezerv, co se týče veškerého majetku společnosti Sinopec v Angole, dohromady s bloky 17(06) a 18 činí odhadované ropné rezervy v těchto třech blocích 3, 2 miliardy barelů (Alves 2010: 21-23). Blok 32 navíc znamená další 1, 5 miliardy barelů ropných rezerv pro Sinopec a tedy pro Čínu (Alves 2010: 23). Velkou zajímavostí ohledně Bloku 32 byl průběh jeho dražby (*oil bid*). Sinopec se spojil s CNOOC a za 20% podíl v bloku 32, na kterém operuje francouzský Total, společnosti nabídnu 1, 3 miliardy USD. Tato částka výrazně převýšila sumy nabízené indickou společností ONGC Videsh, brazilskou Petrobras, ale především nabídku čínské CNPC, která se do Angoly snaží neúspěšně dostat již od roku 1997 (Alves 2010: 21). Vůbec poprvé se tak stalo, že čínské ropné společnosti mezi sebou soupeřily v honbě za angolskou ropou (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 46). Společný podnik SSI dále

⁶⁴ Ropný blok se skládá z ropných polí, v nichž se nachází ropné vrty. Příkladem z Angoly je právě Blok 18, kde produkce ropy začala v říjnu roku 2007 poté, co ropa poprvé “vytryskla” na ropném poli Grande Plutonium (Alves 2010: 21). Produkce zde tedy začala až tři roky po zisku polovičního podílu Bloku 18 společností SSI.

⁶⁵ Výchet všech ropných bloků s jejich operátory a partnery je k dispozici zde: Angola Oil and Gas Map. Africa Oil & Gas. Dostupné zde:

http://www.africa-oilgas.com/angola_oil_and_gas_map_concessions_blocks_soft_edition-1448-1-2-c.html (23. 3. 2012).

Těžba ropy v Angole (narozdíl od Nigérie či Súdánu) probíhá výlučně na moři (*offshore*). Z celkem 76 bloků jich je v současné době aktivních zhruba 35, přičemž bloky 0-13 se nacházejí v mělkých vodách, bloky 14-30 v hlubších vodách a bloky 31-40 v extrémní hloubce (*ultra-deepwater blocks*). Shelly Zhao. The China-Angola Partnership: A Case Study of China's Oil Relations in Africa. China Briefing, 25. 5. 2011. Dostupné zde: <http://www.china-briefing.com/news/2011/05/25/the-china-angola-partnership-a-case-study-of-chinas-oil-relationships-with-african-nations.html> (28. 3. 2012).

zamýšlel v přístavním městě Lobito vybudovat novou ropnou rafinérii s názvem Sonaref, kde SSI měl držet 70% podíl (Záhořík 2010: 121). Rafinérie měla stát tři miliardy USD a zahájení stavebních prací bylo navrženo na konec roku 2007 (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 45). Uplynulo však jen několik týdnů od vyhlášení projektu a objevily se rozpory týkající se objemu exportu zpracované ropy z rafinérie – čínská strana požadovala 80 % pro export, zatímco Angolané požadovali více než zbývajících 20 % na domácí využití, poněvadž v zemi „stále dochází k výpadkům proudu a zásoby energie jsou nedostatečné“ (Záhořík 2010: 121). Smlouva o společném operování rafinérie tak nebyla nikdy uzavřena a jednání skončila již počátkem roku 2007 s tvrzením angolské strany, že projekt zrealizuje sama – v listopadu 2008 pak společnost oznámila, že na konstrukci rafinérie najala americkou korporaci KBR, cena se však vyšplhá ze tří na osm miliard USD (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 45).

Kromě nákupů ropných bloků společnost Sinopec a také SSI vyčlenily ohromné částky na sociální projekty (200 milionů USD) a především na obnovu infrastruktury, telekomunikací a zemědělských projektů v rámci Národního programu rekonstrukce Angoly (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 45-46). Čínské státní banky (*China Construction Bank* a *China Exim Bank*) poskytují obrovské částky přímo ropným (i dalším) společnostem, které v Angole realizují obchodní model „ropy za infrastrukturu“ (Taylor 2006: 947-949). Sumy peněz, za které Angolané budují infrastrukturu, přicházejí ve formě velmi výhodných půjček s nízkými úroky a dlouhou dobou splatnosti. Navíc už existují precedenty v podobě čínského odepisování afrických dluhů. Koordinaci půjček a finančních toků zajišťuje spolupráce mezi angolským ministerstvem financí a čínským ministerstvem obchodu (Alves 2010: 23).

Jako příklad takové půjčky může posloužit finanční balík ve výši dvou miliard USD, který byl schválen v březnu roku 2004. Do roku 2007 byla uvolněna první část (zhruba 840 milionů USD), za kterou se stavělo a realizovalo kolem padesátky projektů v oblastech vzdělávání, komunikací, energetiky a pitné vody, pro zemědělství bylo vyčleněno téměř 150 milionů USD na nákup nových

strojů a obnovu závlahových systémů v několika oblastech (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 47). Mezi největší projekty financované balíkem patřila obnova 370 km dálnice z hlavního města Luandy do metropole severní Angoly Uige (211 milionů USD), ale i projekty obnovy železnic a stavby desítek mostů.⁶⁶ V září roku 2007 byla v Luandě podepsána a Radou ministrů Angoly schválena další čínská půjčka, opět ve výši dvou miliard USD. Výměnou za ropu budou financovány další desítky projektů s důrazem na budování škol a nemocnic (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 47-48).

5.2. Súdán

Jak jsem zmínil již v úvodu, Súdán představuje pro práci problém, jelikož v červenci roku 2011 došlo k odtržení jižní části země a vzniku nového státu, Jižního Súdánu. Situace v Súdánu se příliš neliší od Angoly ani Nigérie. Podíl ropy na celkovém exportu činí téměř 93 % (Záhořík 2010: 138), v případě Jižního Súdánu je to dokonce 98 %.⁶⁷ Súdán se i přes své ropné bohatství nachází až na 169. místě v indexu lidského rozvoje pro rok 2011.⁶⁸

Průzkumy s cílem nalézt ropu začaly již v roce 1959, kdy italská ropná společnost Agip dostala od súdánské vlády povolení na průzkum ve vodách Rudého moře na severovýchodě země. Žádná ropa však nalezena nebyla. To se povedlo až o 20 let později, roku 1979, americké korporaci Chevron⁶⁹ v oblastech Dárfúru a Kordofánu.⁷⁰ Podobně jako v případě Angoly, rovněž v Súdánu příjmy z ropného bohatství neznamenal prosperitu a blahobyt, ale

⁶⁶ Maria João Belchior. China and Angola. Macao Magazine (nedatováno). Dostupné zde: http://www.macaomagazine.net/index.php?option=com_content&view=article&id=119:china-and-angola&catid=40:issue-5 (28. 3. 2012).

⁶⁷ South Sudan orders oil-production halt. Al Jazeera, 21. 1. 2012. Dostupné zde: <http://www.aljazeera.com/news/africa/2012/01/201212171616900727.html> (28. 3. 2012).

⁶⁸ UNDP. Human Development Reports. Dostupné zde: <http://hdr.undp.org/en/statistics/> (28. 3. 2012).

⁶⁹ Společnost Chevron však své operace na jihu Súdánu zastavila již roku 1984, brzy poté, co byli zabiti tři pracovníci společnosti, do roku 1988 se kvůli špatné bezpečnosti práce ze země Chevron stáhl úplně. Jednání Chevronu napodobila další západní společnost, Total, která získala koncese na těžbu v roce 1980, ale kvůli bezpečnostní situaci a občanské válce s těžbou vůbec nezačala. A History of Oil in the Sudan. Understanding Sudan. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/Oil/OilResources/L2FS2-HistoryofOilinSudan.pdf> (28. 3. 2012).

⁷⁰ A History of Oil in the Sudan. Understanding Sudan. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/Oil/OilResources/L2FS2-HistoryofOilinSudan.pdf> (28. 3. 2012).

poháněly dlouhou občanskou válku. Důsledkem války bylo, že k zahájení ropné produkce došlo až po 20 letech od objevení ropy, tedy v roce 1999 (Záhořík 2010: 138). V případě Súdánu lze vlastně mluvit hned o dvou občanských válkách. Po zisku nezávislosti na Velké Británii v roce 1956 se v zemi střídaly vlády relativně demokratického charakteru s autoritářskými vládami vojenských elit, které se k moci dostaly díky vojenskému převratu. První občanskou válku lze vymezit zhruba od vyhlášení nezávislosti až do roku 1972, kdy byla podepsána mírová smlouva v etiopské Addis Abebě. Druhá občanská válka vypukla roku 1983 a skončila podpisem tzv. Mírové smlouvy porozumění⁷¹ (Záhořík 2010: 141) v lednu roku 2005.⁷² Velmi obecně lze říci, že příčiny občanských válek vycházely z ekonomicko-politické a sociální dominance severní části Súdánu s centrem v Chartúmu, která narážela na odpor jižní části Súdánu (především odpor Súdánské lidově osvobozené armády – SPLA), ale také nepochopení v historické oblasti Dárfúru (západ), ale i na východě Súdánu.⁷³ Konflikt v Dárfúru přerostl až v genocidu, do oblasti byla vyslána hybridní mise OSN a Africké unie (Záhořík 2010: 142). Důsledkem dárfúrské genocidy jsou desítky tisíc mrtvých, čtyři miliony vnitřně vysídlených osob a více než 200 000 uprchlíků v Eritreji, Etiopii a Čadu⁷⁴, autoritářský prezident Omar al Bašír navíc čelí několikanásobnému obvinění Mezinárodního trestního soudu, který na něho vydal zatykač.⁷⁵

Čínsko-súdánská ropná spolupráce započala roku 1995, kdy CNPC uzavřela smlouvu se súdánskou vládou o rozvoji Bloku 6.⁷⁶ Již autoritářský režim

⁷¹ Smlouva garantovala autonomní postavení rebelům z jižní části země po dobu šesti let, po které mělo následovat referendum o odtržení. Tak se také stalo a po referendu se Jižní Súdán stal 193. státem světa. Sudan. CIA World Factbook. Dostupné zde: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/su.html> (29. 3. 2012).

⁷² Sudan. UNDP Sudan. Dostupné zde: <http://www.sd.undp.org/sudan%20overview.htm> (29. 3. 2012).

⁷³ Sudan. CIA World Factbook. Dostupné zde: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/su.html> (29. 3. 2012).

⁷⁴ Sudan. CIA World Factbook. Dostupné zde: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/su.html> (29. 3. 2012).

⁷⁵ Sudan: ICC Warrant for Al-Bashir on Genocide. Human Rights Watch, 13. 7. 2010. Dostupné zde: <http://www.hrw.org/news/2010/07/13/sudan-icc-warrant-al-bashir-genocide> (29. 3. 2012).

⁷⁶ CNPC in Sudan. China National Petroleum Corporation. Dostupné zde: <http://www.cnpc.com.cn/resource/english/images1/pdf/CNPC%20in%20Sudan%202009%20Report/CNP%20in%20Sudan.pdf> (29. 3. 2012).

súdánského prezidenta Gaafara Nimeiriho však od Číny nakupoval zbraně v 70. a 80. letech 20. století, po roce 1980 se Čína stala hlavním dovozcem protitankových min a od roku 1995 (kdy ropná spolupráce obou zemí započala) čínské dodávky zbraní do Súdánu obsahovaly i munici, tanky a helikoptéry.⁷⁷ Dodávky zbraní zmiňují proto, že od konce 90. let 20. století až zhruba do roku 2005 významně souvisely s exportem ropy do Číny. Severní Súdán (Chartúm) dlouhá léta postrádal dostatek zbraní pro vítězství ve válce s jihem (SPLA) – ekonomická a politická dominance tak neznamenal nutně dominanci vojenskou. Od započetí ropné produkce v roce 1999 však do kasy v Chartúmu putovalo každoročně přes půl miliardy USD, z čehož 80 % bylo vyčleněno na nákup zbraní.⁷⁸ Se zvyšováním toků ropy do Číny rostly i čínské dodávky zbraní, mezi lety 2002 – 2005 šlo dokonce o dvacetinásobný nárůst, Čína přispěla k vybudování tří továren na výrobu zbraní poblíž Chartúmu, finance z ropy pomáhaly sponzorovat vládní taktiku spálené země s cílem odstranit z jihu etnika Nuerů a Dinků a čínské helikoptéry a ozbrojená vozidla zase súdánská armáda používala při konfliktu v Dárfúru.⁷⁹ Pokud se v Angole mluví o modelu „ropa za infrastrukturu“, v případě Súdánu se nabízí uvažovat o nelichotivém modelu „ropa za zbraně“. Čína se však do jisté míry v Súdánu stala obětí své vlastní politiky, zejména principu nezasahování do vnitřních záležitostí, s čímž byla spojena i veta ropných embarg v Radě bezpečnosti OSN.⁸⁰ Čínské „ropné společnosti [zejména CNPC], které podepsaly s vládou kontrakty na těžbu ropy, se však v regionech [zejména na jihu a v souvislosti s Dárfúrem] setkávají s potenciálním nebezpečím spočívajícím v občasných útocích na ropovody či rafinerie nebo zajímání zahraničních pracovníků“ (Záhořík 2010:140). Z těchto důvodů nakonec došlo i v rigidní čínské politice k radikální změně.

⁷⁷ Sudan, Oil, and Human Rights. Human Rights Watch, s. 456-457. Dostupné zde: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/sudanprint.pdf> (29. 3. 2012).

⁷⁸ Michael Hogan. Fact Sheet: China and Sudan. Understanding Sudan. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/Oil/OilResources/China-SudanFactSheet2007.pdf> (30. 3. 2012).

⁷⁹ Michael Hogan. Fact Sheet: China and Sudan. Understanding Sudan. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/Oil/OilResources/China-SudanFactSheet2007.pdf> (30. 3. 2012).

⁸⁰ Michael Hogan. Fact Sheet: China and Sudan. Understanding Sudan. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/Oil/OilResources/China-SudanFactSheet2007.pdf> (30. 3. 2012).

Na přelomu let 2006 a 2007 premiér Wen Ťia-pao žádal súdánské vládní činitele o vysvětlení bezpečnostní situace po několika útocích dárfurských povstalců na ropná zařízení, prezident Hu Ťin-tchao dále na summitu FOCAC (Addis Abeba 2006) vyzval Omara al Bašira k ukončení krize a zlepšení humanitární situace. (Záhořík 2010: 142). Tlak Hu Ťin-tchaa na Bašira se opakoval při jeho návštěvě Súdánu v únoru 2007, kdy súdánské vládě v otázce Dárfúru doporučil nalézt politické řešení.⁸¹ Bašír nakonec musel souhlasit s vysláním hybridní mise OSN a Africké unie do Súdánu (Záhořík 2010: 142). Čínský postoj se tak obrátil o 180 stupňů a princip nezasahování do vnitřních záležitostí států byl zpochybněn politiky nejvyšších funkcí. Nyní se pozastavím nad činností CNPC v Súdánu.

CNPC začala provádět explorační práce již roku 1995, od té doby (spolu s dalšími čínskými společnostmi) pomáhá s rozvojem ropných polí a stavbou rafinérií. Kromě toho CNPC pomohla dokončit dva ropovody.⁸² V roce 1997 vzniklo současné největší súdánské ropné konsorcium s názvem *Greater Nile Petroleum Operating Company* (GNPOC), v němž největší podíl (40 %) drží CNPC. Dalšími členy konsorcia jsou malajská společnost Petronas (30 %), indická ONGC Videsh (25 %) a pětiprocentní, spíše symbolický podíl patří súdánské státní společnosti Sudapet.⁸³

CNPC v současnosti obhospodařuje pět velkých ropných bloků. Největší, 95% podíl drží v již zmiňovaném Bloku 6, který získala již v roce 1995. V roce 1997 následovala akvizice Bloku 1/2/4, kde CNPC drží v rámci konsorcia GNPOC 40% podíl. Od roku 2000 má CNPC 41% podíl v Bloku 3/7, který je rozlohou (72 000 km²) srovnatelný s rozlohou České republiky. Bloky 15 a 13 získala CNPC v letech 2005 respektive 2007, v Bloku 15 se jedná o 35% podíl,

⁸¹ Michael Hogan. Fact Sheet: China and Sudan. Understanding Sudan. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/Oil/OilResources/China-SudanFactSheet2007.pdf> (30. 3. 2012).

⁸² Paul Mooney. China's African Safari. Yale Global, 3. 1. 2005. Dostupné zde: <http://yaleglobal.yale.edu/content/chinas-african-safari> (29. 2. 2012).

⁸³ Mission Statement. Greater Nile Petroleum Operating Company. Dostupné zde: <http://gnpoc.com/mission.asp?glink=GL001&plink=PL001> (3. 4. 2012).

v Bloku 13 je čínský podíl v konsorciu 40 %.⁸⁴ (viz příloha č. 4). V roce 1998 se angažovala společnost China Petroleum Engineering and Construction Corporation při stavbě 1500 km dlouhého ropovodu konsorcia GNPOC, který vede od Bloků 1 a 2 (části Bloku 1/2/4) až k Rudému moři, do přístavu Port Súdán, odkud se vyváží již zpracovaná ropa. Nutno dodat, že China Petroleum Engineering and Construction Corporation je jakousi „stavbařskou prodlouženou rukou“ CNPC.⁸⁵ Tato sesterská stavbařská firma CNPC se dále výrazně podílela na stavbě rafinérie v Jerry Town, 70 km od Chartúmu. Podle reportu *CNPC in Sudan* „se rafinérii podařilo postavit během pouhých 20 měsíců i přes to, že se nachází hluboko v poušti Gobi (sic!).“⁸⁶ Tímto si čínští pracovníci údajně zajistili obdiv súdánské vlády i obyvatel. Rafinérii se mezitím začalo říkat „perla afrického kontinentu“ a navštívili ji už i prezidenti Džibutska, Středoafriké republiky či viceprezident Indonésie.

Report *China in Sudan* nabízí kromě sbírky fotografií pracovníků CNPC (s. 34-43) i informace týkající se společenské odpovědnosti. Co se týče odpovědnosti k životnímu prostředí, Bloky 1/2/4 a 3/7 jsou certifikovány standardem ISO 14001⁸⁷. Standard OHSAS 18001⁸⁸, týkající se bezpečnosti práce byl rovněž udělen těmto dvěma blokům. Z Bloku 1/2/4 podle reportu neuniká žádná odpadní voda, naopak v okolí vzniknul ekologický park, jak má

⁸⁴ CNPC in Sudan. China National Petroleum Corporation, s. 6. Dostupné zde: <http://www.cnpc.com.cn/resource/english/images1/pdf/CNPC%20in%20Sudan%202009%20Report/CNPC%20in%20Sudan.pdf> (3. 4. 2012).

⁸⁵ Sudan, Oil, and Human Rights. Human Rights Watch, s. 458. Dostupné zde: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/sudanprint.pdf> (3. 4. 2012).

⁸⁶ CNPC in Sudan. China National Petroleum Corporation, s. 10. Dostupné zde: <http://www.cnpc.com.cn/resource/english/images1/pdf/CNPC%20in%20Sudan%202009%20Report/CNPC%20in%20Sudan.pdf> (3. 4. 2012).

⁸⁷ ISO 14001 je mezinárodně uznávaný standard pro systémy řízení životního prostředí. Poskytuje návod pro účinné řízení environmentálních aspektů činností, výrobků a služeb, při zvážení ochrany životního prostředí a prevence znečišťování. ISO 14001 Certifikace systému environmentálního managementu. Tüv Süd. Dostupné zde:

http://www.tuv-sud.cz/cz/sluzby/certifikace/iso_14001_certifikace_systemu_environmentalniho_managementu (3. 4. 2012).

⁸⁸ Norma OHSAS 18001 stanovuje požadavky na systém řízení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Tento systém managementu umožňuje kontrolovat rizika pro bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci, zdokonalovat bezpečnost v podniku a vytvářet bezpečné prostředí pro současné pracovníky i dodavatele. OHSAS 18001 Certifikace systému managementu BOZP. Tüv Süd. Dostupné zde: http://www.tuv-sud.cz/cz/sluzby/certifikace/ohsas_18001_certifikace_systemu_managementu_bozp (3. 4. 2012).

dokládat i fotografie skupiny pelikánů na čistém modrém jezeře (s. 17). CNPC se dále snaží o distribuci pracovních míst mezi obyvatele z okolí, poskytování odborných a bezpečnostních školení, dbaní na zdraví a dobrou kondici obyvatel – například turnajem ve stolním tenisu mezi reprezentací Súdánu a pracovníky CNPC (s. 19-23). CNPC podporuje vzdělávání (Univerzita v Jubě⁸⁹ zařídila a zaplatila počítačové centrum), zajišťuje přístup k pitné vodě a dbá o zdraví obyvatel komunit poblíž bloků. Od roku 2004 CNPC přispěla ke stavbě čtyř nemocnic (1,2 milionu USD na nemocnici KRC Friendship Hospital) a 109 malých komunitních klinik. V roce 2008 darovala 50 000 USD oddělení Chartúmské nemocnice, která léčí nemoci jater. Proběhlo již několik časově omezených kampaní na zlepšování zdravotního stavu Súdánců, velmi chudým lidem čínští pracovníci rozdávají léky. Výjimkou nejsou ani charitativní akce podporující děti, zejména sirotky.⁹⁰

Činnost CNPC však provázejí i negativní jevy. CNPC byla několikrát obviněna z podílu na genocidě v Dárfúru a z porušování lidských práv.⁹¹ Zpráva z prosince roku 2010 mluví o napadení ropných polí CNPC v Bloku 6 ozbrojenými nomády skupiny Blue Misseriya v Jižním Kordofánu, což je hraniční oblast mezi severní a jižní částí Súdánu.⁹² V červnu 2011 zase povstalci z Dárfúru vzkázali čínským ropným společnostem, že pokud budou využívat například vládní letiště a další infrastrukturu, budou potrestány. Poté povstalci

⁸⁹ Dnes již hlavní město odtrženého Jižního Súdánu.

⁹⁰ CNPC in Sudan. China National Petroleum Corporation, s. 12-33. Dostupné zde: <http://www.cnpc.com.cn/resource/english/images1/pdf/CNPC%20in%20Sudan%202009%20Report/CNPC%20in%20Sudan.pdf> (3. 4. 2012).

⁹¹ V roce 1999 americký republikánský poslanec z Virginie Frank Wolf napadl fakt, že je CNPC zapsána na burze v New Yorku. To podle něho znamenalo, že CNPC může, hlavně skrze veřejnou nabídku akcií, získávat peníze na burze a nepřímo sponzorovat teroristy v Súdánu.⁹¹ Podle Wolfa se tak mohlo snadno stávat, že Američané nevědomky investovali do společnosti, „která podpírá režim zodpovědný za genocidu, otroctví a terorismus.“ CNPC situaci vyřešila tím, že stvořila dceřinou společnost PetroChina, a prostředky získané veřejnou nabídkou akcií na burze v New Yorku používala pouze na domácí operace. Peníze získané na půdě USA tak tedy nemohly putovat třeba do Súdánu. Sudan, Oil, and Human Rights. Human Rights Watch, s. 462. Dostupné zde: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/sudanprint.pdf> (3. 4. 2012).

⁹² David Kienzler. New Attacks Raise Further Concerns Around Oil Extraction. Save Darfur, 16. 12. 2010. Dostupné zde: <http://blogfordarfur.org/archives/6477> (3. 4. 2012).

také zaútočili na letiště Heglig v neklidné oblasti Abyei.⁹³ Zpráv o podobných incidentech je mnoho a k napadání ropných zařízení či unášení čínských pracovníků dochází i po vzniku samostatného státu Jižní Súdán.

5.3. Nigérie

Nigérie je federací 36 států a nejlidnatější africkou zemí, která je poskládána z více než 250 etnických skupin.⁹⁴ „Disponuje asi 60 % veškerého ropného bohatství v oblasti Guinejského zálivu“ (Záhořík 2010:117) a „její ropné zásoby budou dle Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC) spíše narůstat“ (Záhořík 2009: 286). Nigérie však „svého [ropného] potenciálu nedokázala využít ke kýženému ekonomickému růstu, což je důsledkem všudypřítomné korupce, etnického násilí a regionální marginalizace“ (Záhořík 2009: 287), což dokládá třeba i postavení na indexu lidského rozvoje 2011 (156. místo ze 187).⁹⁵ Etnické násilí lze obecně zjednodušit na konfrontaci muslimského severu a křesťanského jihu, která se naposledy výrazně projevila po prezidentských volbách v květnu roku 2011.⁹⁶ Vůbec nejproblematictější oblastí Nigérie je na ropu extrémně bohatá delta řeky Nigeru, která pro nigerijskou federaci znamená 95 % ropných exportů a přes 80 % federálních příjmů z ropy, nicméně federální státy delty Nigeru (např. Bayelsa, Edo, Delta či Rivers) patří ve srovnání s ostatními státy mezi ty nejchudší a nejvíce marginalizované (Hutchful – Aning 2004: 211). Tento obrovský nepoměr pak tvoří základ konfliktního potenciálu v deltě Nigeru.

⁹³ Rebel Attack a Message to Companies Operating in Conflict Areas. Save Darfur, 21. 6. 2011. Dostupné zde: <http://blogfordarfur.org/archives/tag/cnpc> (3. 4. 2012).

⁹⁴ Podle odhadů CIA žije v Nigérii kolem 170 milionů lidí, což z ní zároveň činí sedmý nejlidnatější stát světa. Nigeria. CIA World Factbook. Dostupné zde: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html> (4. 4. 2012).

⁹⁵ UNDP. Human Development Reports. Dostupné zde: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>(28. 3. 2012).

⁹⁶ Protesty příznivců poraženého kandidáta Muhammada Buhariho (muslim ze severu) se „zvrhly v násilnosti, sektářské vraždění a smrt asi 800 lidí“ v několika státech severní Nigérie poté, co byl zvolen Goodluck Jonathan (křesťan z jižní oblasti delty Nigeru). Nigeria: Post-Election Violence Killed 800. Human Rights Watch, 17. 5. 2011. Dostupné zde: <http://www.hrw.org/news/2011/05/16/nigeria-post-election-violence-killed-800> (4. 4. 2012). Východu země dominuje etnikum Ibů, na západě zase převažují Jorubové. V 60. letech východní část (tzv. Biafra) vyhlásila jednostrannou nezávislost, což vedlo ke krvavé občanské válce. Popis konfliktní linie jako „sever proti jihu“ je tak podobně zjednodušený jako v případě Súdánu.

Ropa v deltě Nigeru se těží již přes padesát let, enormní rozvoj těžby však zaznamenala až první polovina 90. let, kdy zemi vládnul vojenský režim Saniho Abachy. Již od osmdesátých let však proti vládním zásahům v deltě Nigeru protestovala etnická skupina Ogoniů. Jeden z čelních aktivistů a autor tzv. Ogonské listiny práv⁹⁷ Ken Saro-Wiwa však byl režimem Abachy popraven, což odstartovalo vlnu nepokojů, demonstrací a ničení ropných zařízení. V té době již existovalo Hnutí za emancipaci delty Nigeru (MEND), které se zformovalo na základě etnického nacionalismu a stálo za mnoha útoky a sabotážemi ropných zařízení (Záhořík 2010: 118). Aktivita spojené s bojem za lidská práva a započaté Sarem-Wiwou přitáhly mezinárodní pozornost, avšak vyprovokovaly nigerijský stát k násilí a represím. Situace se dále komplikovala, protože bezpečnostní složky začaly jednat nezávisle na státní autoritě a docházelo i k privatizaci bezpečnosti ze strany ropných společností (zejména Shell). Bezpečnostní složky pak byly zodpovědné za několik masakrů, na což hlavně mladí lidé a členové MEND reagovali taktéž ozbrojeným násilím (Hutchful – Aning 2004: 212).

Kromě násilností s sebou těžba ropy v deltě přináší ještě další krutou daň, kterou je nevídané znečištění životního prostředí. Odhady hovoří až o 500 milionech galonů (téměř dvou miliardách litrů) ropy uniklých do delty Nigeru během padesáti let těžby. Množství uniklé ropy v deltě během půlstoletí těžby vědci přirovnali k ekvivalentu jedné havárie typu Exxon Valdez⁹⁸ v každém roce těžby. Nigerijská vláda mluví o 7000 ropných skvrnách jen mezi lety 1970 – 2000. Dle dalších údajů je v deltě každý rok 369 ropných skvrn (každý den jedna). Pro obyvatele oblastí přítomnost ropy znamená mrtvé ryby, poškozenou kůži (zdraví obecně) a rovněž znečištění pitné vody. Ke znečištění přispěla celá

⁹⁷ Ken Saro-Wiwa v listině požadoval za prvé spravedlivou distribuci financí z ropy a za druhé dodržování základních lidských práv (Záhořík 2010: 118). Kromě Ogonské listiny práv však v oblasti delty Nigeru vznikaly i další podobné dokumenty, které ztělesňovaly komunitní aspirace na sebeurčení, ale také rozdílné koncepce a taktiky, jak naložit s ropným bohatstvím. Vznikla tak i Oronska listina práv, Prohlášení z Aklaky etnika Egi, Prohlášení z Kaiamy etnika Ijaw či Urhobský ekonomický summit, jehož iniciátoři pocházeli z etnika Urhobo (Hutchful – Aning 2004: 213).

⁹⁸ Havárie tankeru Exxon Valdez u břehů Aljašky či ropné plošiny Deepwater Horizon v Mexickém zálivu jsou, na rozdíl od delty Nigeru, mediálně velmi dobře známé i přesto, že ekologická zátěž v Nigérii je nesrovnatelně vyšší.

řada faktorů: nízká kvalita a špatná údržba ropných zařízení, útoky ozbrojenců, ilegální těžba ropy a její krádeže, nestabilita nigerijských vlád, zneužití moci, korupce a v neposlední řadě také absence tlaku na ropné společnosti ve smyslu poskytování vlastních dat o znečištění.⁹⁹

Do tohoto prostředí se odhodlala vstoupit i Čína, která tak zmírnila „dlouhodobou dominanci společnosti Shell (...) obniřované z nekalých praktik a korupce“ (Záhořík 2010: 119). Již zmiňovaný prezident Sani Abacha byl prvním, který čínské státní společnosti do Nigérie pozval, avšak vazby se začaly prohlubovat až za vlády Oluseguna Obasanja mezi lety 1999 – 2007 (Mthembu-Salter 2009: 1). Kromě CNPC, která se v Nigérii výrazněji angažuje již od roku 2005, se v zemi pohybují i CNOOC a Sinopec.¹⁰⁰ Ještě před začátkem těžby ropy čínskými společnostmi na sebe upozornilo hnutí MEND. V dubnu roku 2006 byl čínský prezident Hu Ťin-tchao na státní návštěvě Nigérie a podepsal také ropné kontrakty v hodnotě čtyř miliard USD, když členové MEND odpálili bombu v autě poblíž rafinérie ve městě Warri (stát Delta) se sdělením, že je to „varování pro všechny pracovníky ropného průmyslu a hlavně pro Čínu“.¹⁰¹ Pro lepší orientaci v příslušných ropných blocích, kde operují čínské společnosti, se musíme pozastavit nad čínskými akvizicemi jiných ropných společností a také přiblížit dražby ropných bloků a jejich jednotlivá kola (*oil bidding rounds*).

Gregory Mthembu-Salter (2009: 1-4) argumentuje, že povaha čínského ropného angažmá v Nigérii se výrazně mění v závislosti na výsledcích voleb a výměně politických elit. Zatímco v době prezidenta Obasanja se dalo mluvit o modelu „ropa za infrastrukturu“, s jeho nástupcem Umaru Yar'Aduou je spojen

⁹⁹ Alan Taylor. Nigeria: The Cost of Oil. The Atlantic, 8. 6. 2011. Dostupné zde: <http://www.theatlantic.com/infocus/2011/06/nigeria-the-cost-of-oil/100082/> (5. 4. 2012); Caroline Duffield. Nigeria: 'World oil pollution capital'. BBC News, 15. 6. 2010. Dostupné zde: <http://www.bbc.co.uk/news/10313107> (5. 4. 2012); Sweet Crude Trailer. Sweet Crude Movie Video Gallery. Dostupné zde: <http://www.sweetcrudemovie.com/videoGallery.php> (5. 4. 2012).

¹⁰⁰ Výčet všech ropných bloků s jejich operátory a partnery je k dispozici zde: Nigeria Oil & Gas Concessions Map & Licenses. Africa Oil & Gas. Dostupné zde: http://www.nigeria-oil-gas.com/nigeria_oil_&_gas_concessions_map_&_licenses-34-1-2-c.html (5. 4. 2012).

¹⁰¹ Militants warn Chinese oil companies. China Daily, 30. 4. 2006. Dostupné zde: http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-04/30/content_581041.htm (5. 4. 2012).

model „ropa za peníze“.¹⁰² Obasanjova vláda uspořádala tři kola dražeb ropných bloků, ve kterých si čínské společnosti zajistily přístup k ropě výměnou za opravu rafinérie Kaduna, stavbu železnice z Lagosu do města Kano a stavbu hydroelektrické elektrárny ve městě Gembu, jež leží v náhorní plošině Mambilla (Mthembu-Salter 2009: 1). V této době (v roce 2006) získala CNPC v ropné dražbě všechny své čtyři bloky - OPL298, OPL471, OPL721 a OPL732 (viz příloha č. 5). Bloky OPL298 a OPL471 se nacházejí v deltě Nigeru, zbylé dva bloky pak v méně významné oblasti těžby ropy – v Čadské pánvi na severu Nigérie.¹⁰³ Blok OPL298 je však trochu záhadou – přesto, že oficiální webové stránky CNPC blok OPL298 uvádějí jako operátora bloku právě CNPC, z jiných zdrojů lze vyčíst, že operátorem je Sinopec, či že zde obě společnosti spolupracují (Vines – Wong – Weimer – Campos 2009: 61). Obasanjo se sám zdiskreditoval, byť byl „zpočátku ceněn pro svou úctu k demokratickým principům“ (Záhořík 2010: 119). Pouhé dva týdny před volbami, v nichž triumfoval Yar’Adua uspořádal obrovskou dražbu, při které bylo nabídnuto celkem 45 bloků. Obasanjo vyjednal i vznik Společné zóny rozvoje se Svatým Tomášem a Princovým ostrovem, opět za doprovodu rozsáhlé korupce (Záhořík 2010: 119). V blocích Společné zóny rozvoje (JDZ Blok 1, 2, 3 a 4) operuje Sinopec (viz příloha č. 5). CNPC a CNOOC se s vědomím blížících se změn odmítly dražby účastnit. Po volbách v dubnu roku 2007 se prezidentem Nigérie stal Umaru Yar’Adua, který se rozhodl pro obrovské personální změny a také změny jednotlivých národních politik a ihned po nástupu nařídil vyšetřování Obasanjovy dražby. Nový prezident, muslim pocházející ze severu, však také zastavil budování původních projektů (železnice, hydroelektrárna, rafinérie

¹⁰² Od roku 1999 až dodnes proběhly již čtyřikrát prezidentské a parlamentní volby (vždy ve stejný rok). Prezident pokaždé reprezentoval Lidovou demokratickou stranu (*People’s Democratic Party*), která měla vždy většinu křesel v Senátu i Sněmovně reprezentantů nigerijského Národního shromáždění (parlamentu). Výměna politických elit tedy nesouvisí s příslušností k politické straně, ale spíše s příslušností regionální a etnické. Elections in Nigeria. African Elections Database. Dostupné zde: <http://africanelections.tripod.com/ng.html> (6. 4. 2012).

¹⁰³ CNPC in Nigeria. China National Petroleum Corporation. Dostupné zde: http://www.cnpc.com.cn/NR/exeres/DEEOE098-34AD-43A3-98C4-EC676B9335CE.htm?NRMODE=Unpublished&wbc_purpose=Basic&WBCMODE=PresentationUnpublished# (6. 4. 2012).

Kaduna) (Mthembu-Salter 2009: 3). Za těchto okolností došlo k obrovské akvizici, kdy Sinopec koupil 52% podíl v kanadské společnosti Addax za více než sedm miliard USD. Tento krok je chápán jako čínská akceptace změny poměrů v Nigérii. Místo investic do infrastruktury musí čínské společnosti kupovat ropné rezervy za hotové peníze, které často končí všude jinde, jen ne u obyvatel delty Nigeru (Mthembu-Salter 2009: 3-4).

5.4. Srovnání kroků čínských ropných společností ve třech státech subsaharské Afriky s principy Global Compact

Pro účastníky Global Compact je povinností komunikovat s OSN na bázi zasílání CSR reportů. Jako první jsem tedy analyzoval aktuální CSR reporty zaslané společnostmi do OSN a hledal klíčová slova „Africa“, „Angola“, „Sudan“ a „Nigeria“. Report společnosti Sinopec pro rok 2010 neobsahuje ani jednou ani jedno klíčové slovo.¹⁰⁴ Report CNOOC obsahuje 2x klíčové slovo „Africa“, 1x slovo „Nigeria“ a ani jednou slova „Angola“ či „Sudan“.¹⁰⁵ Report dceřiné společnosti CNPC, společnosti PetroChina, neobsahuje ani jednou ani jedno klíčové slovo.¹⁰⁶ Report samotné CNPC pak obsahuje 7x slovo „Africa“ (velmi obecně, při výčtu všech států s přítomností CNPC), ani jednou slovo „Angola“, 1x slovo „Nigeria“ a 34x (!) slovo „Sudan“.¹⁰⁷ Informace o Súdánu však pocházejí výhradně z již dříve vydaného reportu *CNPC in Sudan*, který cituji v části 5.1. Až na výjimku v podobě CNPC a jejích informací o působení v Súdánu jsou reporty zaměřeny výhradně na domácí projekty a projevy CSR čínských ropných společností na území Číny. Z reportů posílaných společnostmi do OSN tedy nelze zjistit téměř nic o dodržování principů Global Compact při

¹⁰⁴ Making Every Drop Count. Sinopec 2010 Sustainable Development Report. Dostupné zde: http://www.unglobalcompact.org/system/attachments/9862/original/Sinopec_2010_Sustainable_Development_Report.pdf?1302508855 (7. 4. 2012).

¹⁰⁵ CNOOC 2010 Annual Report and Sustainability Report. Dostupné zde: http://www.unglobalcompact.org/system/attachments/11972/original/2010_Annual_report_and_sustainability_report_.pdf?1315987750 (7. 4. 2012).

¹⁰⁶ Petrochina 2010 Sustainability Report. Energize, Harmonize, Realize. Dostupné zde: http://www.unglobalcompact.org/system/attachments/10536/original/2010_.pdf?1306808344 (7. 4. 2012).

¹⁰⁷ CNPC 2010 Corporate Social Responsibility Report. Caring for Energy, Caring for You. Dostupné zde: <http://csr.cnpc.com.cn/resource/cn/other/pdf/CNPC2010CSR%20Report.pdf> (7. 4. 2012).

operacích mimo hranice. Podobně tristní je stav informací na oficiálních internetových stránkách společností. Pouze společnost CNPC uvádí v sekci *CNPC Worldwide* přehled svých zámořských operací. O Nigérii zde nalezneme dva odstavce s výčtem ropných bloků patřících společnosti. U Súdánu je situace mnohem lepší, což dokládá i report *China in Sudan*, který je k dispozici. Stránky CNOOC a Sinopec žádný přehled operací za hranicemi Číny nenabízejí. Z toho plyne, že z oficiálních stránek dvou ze tří největších čínských ropných společností se nelze dozvědět, v jakých státech působí. CNPC poskytuje informace, ovšem ani v případě Súdánu to není bez problémů. Stránky společnosti totiž ještě stále nereflektují rozdělení Súdánu na dva státy.¹⁰⁸

Nyní se pokusím porovnat situaci ve třech analyzovaných státech a srovnat činnost čínských ropných společností v těchto státech s principy Global Compact, které dělím do čtyř kategorií – 1) dodržování a respektování lidských práv, 2) bezpečnost a standardy práce, 3) ochrana životního prostředí, 4) boj s korupcí (viz tabulka č. 6). Myslím si, že nejlepší podmínky pro čínské ropné angažmá v současnosti panují v Angole. Země je poměrně stabilní, zažívá každoroční hospodářský růst a neexistují zprávy o napadání pracovníků ropných společností. Secesionistické tendence provincie Cabinda se čínských společností netýkají, neboť na území provincie nepůsobí. Tuto situaci však dle mého názoru do velké míry zapříčiňují i přírodní podmínky. Při pohledu na mapu ropných bloků v Angole (viz příloha č. 3) zjistíme, že všechny bloky se nacházejí na moři. Ropa tak nezasahuje do života obyvatel na pevnině a ti tak nemají bezprostřední důvod ničit ropná zařízení, případně unášet pracovníky ropného průmyslu. Počet čínských ropných bloků navíc rozhodně nepřevyšuje počet ropných bloků západních společností. Dodržování a respektování lidských práv je ze strany čínských ropných společností v Angole v pořádku – společnosti ve spolupráci s dalšími čínskými aktéry zde uplatňují model „ropa za infrastrukturu“, pod který

¹⁰⁸ Stav k 8. 4. 2012. CNPC in Sudan. China National Petroleum Corporation. Dostupné zde: http://www.cnpc.com.cn/NR/exeres/5A53BDC2-D493-4BE7-BE27-8693BA6213AA.htm?NRMODE=Unpublished&wbc_purpose=Basic&WBCMODE=PresentationUnpublished (8. 4. 2012).

spadá například výstavba nemocnic či silnic. Budování infrastruktury je jedním z nezbytných kroků k tomu, aby se Angola dále rozvíjela a zkvalitňovala se i životní úroveň jejích obyvatel. Dodržování bezpečnosti práce a ochrana životního prostředí ze strany čínských ropných společností se v Angole jeví bez větších problémů. O rozsáhlou korupci, která by byla nějak spojena s činností čínských ropných společností, se v případě Angoly rovněž nejedná. Čínské ropné společnosti v Angole většinou dodržují principy Global Compact. Toto konstatování ovšem vychází pouze z dostupných informací, kterých je málo.

Jedinou africkou zemí, kde skutečně dominují čínské společnosti, je Súdán. Hlavním hráčem zde je společnost CNPC. Společnost, jež byla na konci 90. let 20. století obviňována z podílu na dárfúrské genocidě, se velmi snaží podporovat obyvatele zejména v blízkosti ropných bloků a zvyšovat jejich životní úroveň. CNPC platí čínské lékaře, sponzoruje vybavení ve školách i nemocnicích. Je tak vidět evidentní posun a snahu společnosti CNPC o dodržování a respektování lidských práv. Na druhou stranu stále dochází k útokům obyvatel z oblastí na ropu bohatých, avšak přesto paradoxně marginalizovaných (Dárfúr, Kordofán). CNPC se snaží dodržovat principy týkající se ochrany životního prostředí – opět zejména v okolí ropných bloků, kde vznikají ekologické parky. Velkým problémem je dodržování principu bezpečnosti práce. CNPC sice zajišťuje standardy práce přímo na pracovištích ropných zařízení, ale obecně nízká bezpečnost práce na území Súdánu společnost nedonutila k ústupu. Zatímco západní společnost Chevron se ze Súdánu v 80. letech stáhla, když zemřeli tři její pracovníci a společnost Total dokonce s těžbou vůbec nezačala, CNPC nepřinutí k zastavení operací ani opakované ozbrojené útoky na ropná zařízení či vlastní pracovníky. V případě Súdánu tedy nelze mluvit o dodržování principu bezpečnosti práce.

Největším problémem těžby ropy v Nigérii je těžba v deltě řeky Nigeru. Povstalci z hnutí MEND útočili v roce 2006 na čínská ropná pole a rafinérie v době, kdy čínský prezident podepsal s nigerijskou vládou smlouvu v hodnotě čtyř miliard USD. Ropa zde často zasahuje do života lidí, což je naprosto

evidentní právě v deltě Nigeru. Paradoxní chudoba obyvatel nigerijských oblastí bohatých na ropu přispívá k ničení ropných zařízení, napadání a zajišťování čínských pracovníků (stejně jako je tomu v Súdánu). Lidé z delty Nigeru byli znechuceni praktikami západních ropných společností (zejména Shell), a proto se snažili Číňany varovat. Nemyslím si však, že útočili z důvodu nesnášenlivosti Číňanů, ale z důvodu neměnicí se situace v jejich domovské oblasti. V Nigérii tedy není důležité, odkud je ropná společnost a v jakém státě sídlí. Pro obyvatele delty Nigeru bude přítomnost *jakýchkoli* ropných společností vždy zlo, pokud se výrazně nezlepší poměr jejich chudoby ve srovnání s finančními prostředky, které plynou federaci z těžby ropy. Tím, že čínské ropné společnosti v Nigérii akceptují požadavky nigerijských vlád a lze zde v posledních letech mluvit o modelu „ropa za hotové peníze“, pouze přispívají k rozsáhlé korupci a nerovnoměrné distribuci finančních prostředků. Ta byla zaznamenána i v případě budování Společné zóny rozvoje se Svatým Tomášem a Princovým ostrovem, kde čtyři bloky (JDZ Bloky 1, 2, 3 a 4) ovládá společnost Sinopec (viz příloha č. 5). Proto je problematické mluvit o dodržování principu boje s korupcí čínskými ropnými společnostmi v Nigérii. Na druhou stranu je třeba zaznamenat, že CNPC ani CNOOC se nezúčastnily dražby 45 bloků v posledních dnech vlády Oluseguna Obasanja. Tato obrovská dražba byla velmi podezřele načasovaná a Obasanjo byl následně vyšetřován komisí, kterou ihned po převzetí funkce ustavil nově zvolený prezident Umaru Yar'Adua. V Nigérii však rozhodně nelze hovořit o dodržování principu bezpečnosti práce. Stejně jako v Súdánu, ani v Nigérii nedonutily útoky na ropná zařízení či vlastní pracovníky čínské ropné společnosti ke stažení ze země. Hodnocení dodržování principu ohleduplnosti k životnímu prostředí, s kterým je v deltě Nigeru výrazně spojen i respekt k lidským právům, je obtížné. Ropa během padesáti let těžby znečistila deltu Nigeru takovým způsobem, že poničila celý ekosystém a v podstatě donutila obyvatele delty k násilí. Několik milionů lidí se dříve živilo rybolovem, množství ryb v deltě se však vinou znečištění za půlstoletí čtyřikrát

snížilo.¹⁰⁹ Přihlédneme-li k tomu, že nigerijská vláda od žádných ropných společností nepožaduje jejich vlastní data o znečištění a k tomu, že v průměru každý den se v deltě Nigeru objeví ropná skvrna, je těžké identifikovat, která ropná společnost má znečištění na svědomí.

¹⁰⁹ Caroline Duffield. Nigeria: 'World oil pollution capital'. BBC News, 15. 6. 2010. Dostupné zde: <http://www.bbc.co.uk/news/10313107> (15. 4. 2012).

6. ZÁVĚR

Cílem práce bylo porovnat čínské ropné angažmá v Angole, Súdánu a Nigérii s principy globální iniciativy OSN Global Compact, která se snaží o šíření a dodržování společenské odpovědnosti firem. Šlo tedy především o *kvalitu* čínského ropného angažmá. Informace, se kterými jsem pracoval při analýze činnosti čínských ropných společností ve třech státech, však pocházejí z jiných zdrojů, než jsou reporty samotných čínských ropných společností.¹¹⁰ Povinností účastníků Global Compact – tedy i povinností tří čínských ropných společností – je zasílání pravidelných reportů OSN. Absolutní většina všech reportů čínských ropných společností se soustředí na činnosti spojené se společenskou odpovědností na území Číny, zámořským operacím se reporty příliš nevěnují. Vzhledem k tomu, že jsou účastníci povinni dodržovat principy Global Compact ve všech aktivitách všude po světě, bylo by možná dobré po společnostech vyžadovat detailní reporty ze všech států, kde operují. Jinak OSN nemá příliš šancí zjistit, zda jsou principy všude dodržovány. Na základě výše zmíněného tvrdím, že cíle práce bylo dosaženo, byť bylo srovnání s principy Global Compact provedeno za použití jiných informací, než jsou poskytovány Global Compact čínskými ropnými společnostmi, což vnímám jako problém a zároveň mírnou kritiku iniciativy Global Compact.

V hodnocení kvality čínského ropného angažmá v subsaharské Africe lze pozorovat jisté trendy. Z analýzy činnosti společností na území tří států je jasně vidět pragmatismus. Čínské státem vlastněné ropné společnosti mají jediný úkol – získat ropu k uspokojení domácí poptávky, která se neustále zvyšuje. Proto jsme svědky uplatňování různých modelů – ropa za infrastrukturu v Angole a dříve v Nigérii, ropa za zbraně dříve v Súdánu, ropa za hotové peníze v Nigérii. Tyto modely se odvíjejí především od lokálních specifik, jako jsou politický systém, změny vlád či prezidentů či konflikty v jednotlivých státech. Jsme rovněž svědky vstupu čínských ropných společností do velmi problematických

¹¹⁰ Výjimku tvoří report společnosti CNPC o jejím působení v Súdánu.

států, které se často nacházejí na pokraji rozpadu. Tento fenomén je dokonce globální. Lze tedy hovořit o trendu vstupování do nebezpečných států, které dříve opustily západní společnosti, nebo s těžbou ropy v takových státech západní společnosti z důvodu nízké bezpečnosti práce nikdy nezačaly. Kromě Nigérie a Súdánu jsou čínské ropné společnosti přítomny i v Libyi, Iráku, Íránu, Sýrii či v Afghánistánu. V posledně jmenovaném státě se CNPC stala v prosinci 2011 první zahraniční firmou, která vstoupila do tamního ropného průmyslu.¹¹¹

Dále je třeba zdůraznit, že do řady afrických ropných projektů je zapojeno daleko více čínských aktérů, než jsou jen státem vlastněné ropné společnosti. Stát sice není jejich jediným vlastníkem, přesto má při operacích ropných společností hlavní slovo. V případech, kdy se mluví o modelu ropná infrastruktura, hrají důležitou úlohu čínské státem řízené banky, které poskytují ropným společnostem peníze v hotovosti. Ropné kontrakty již několikrát vyjednali nejvyšší političtí představitelé Číny – včetně prezidenta. Je tedy otázkou, na kolik je vlastně relevantní samostatně hodnotit činnost čínských ropných společností a v jaké míře tyto společnosti mohou jednat autonomně. Například v Súdánu byla společnost CNPC nejprve obviňována ze spoluúčasti na genocidě v Dárfúru.¹¹² Čína zarytě obhajovala princip nezasahování do vnitřních záležitostí, nicméně později, když přibývalo útoků na ropná zařízení a byla tak ohrožena samotná těžba a dovoz ropy do Číny, sehrála asijská mocnost důležitou roli při rozdělení země na Súdán a Jižní Súdán. Je proto třeba rozlišovat mezi činnostmi různých čínských aktérů na různých hladinách analýzy.

V každé z analyzovaných zemí subsaharské Afriky lze nalézt nějaký porušený princip Global Compact některou z čínských ropných společností. Bylo by však asi příliš idealistické domnívat se, že všechny západní ropné společnosti, které se iniciativy účastní, všechny principy společenské odpovědnosti dodržují. O praktikách společnosti Shell v Nigérii se zmiňuji výše, společnost Chevron

¹¹¹ Tom A. Peter. China wins \$700 million Afghan oil and gas deal. Why didn't the US bid?. The Christian Science Monitor, 28. 12. 2011. Dostupné zde: <http://www.csmonitor.com/World/Asia-South-Central/2011/1228/China-wins-700-million-Afghan-oil-and-gas-deal.-Why-didn-t-the-US-bid> (8. 4. 2012).

¹¹² V té době však ještě nebyla členem Global Compact.

například v současnosti čelí arbitráži, když byla obviněna Brazílií ze znečištění brazilských vod¹¹³, BP má na svědomí havárii své ropné plošiny Deepwater Horizon v Mexickém zálivu. Pragmatismus a touha splnit úkol a získat ropu za každou cenu tak většinou spojují čínské i západní ropné společnosti. Čínské a západní ropné společnosti dokonce při mnoha zámořských operacích spolupracují (jako příklad lze uvést Blok 18 v Angole, kde spolupracují Sinopec a BP). Lišit se mohou mírou autonomie při jednání, či vstupováním do ropných průmyslů nebezpečných států, kam si obecně troufají a kde i po útocích na zařízení či dokonce vlastní pracovníky zůstávají čínské ropné společnosti.

Celkově je situace týkající se fenoménu (nejen) čínských ropných společností v subsaharské Africe velmi nečitelná, což je dáno zejména povahou a dostupností informací. Principy iniciativy Global Compact jsou navíc velmi obecné, a proto může být jejich porušování či plnění různě interpretováno. Srovnání principu boje s korupcí je téměř nemožné a jedná se spíše o úkol pro tajné služby. Rozhodně však nelze tvrdit, že čínské ropné angažmá v subsaharské Africe je všude pozitivní, nebo naopak všude negativní. I přes jisté trendy je třeba rozlišovat a brát v úvahu lokální specifika států, v nichž se čínské ropné společnosti angažují.

¹¹³ Brazil to charge Chevron executives over fresh oil leak. BBC News, 18. 3. 2012. Dostupné zde: <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-17419404> (15. 4. 2012).

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

Alden, Chris (2008). *China in Africa*. London: Zed Books.

Alden, Chris – Hughes, Christopher. (2009). Harmony and Discord in China's Africa Strategy: Some Implications for Foreign Policy. *The China Quarterly*. Vol. 199, s. 563-584.

Alves, Ana Cristina (2010). *The Oil Factor in Sino-Angolan Relations at the Start of 21st Century*. Johannesburg: South African Institutes of International Affairs.

Batson, Andrew (2010). OECD: Inequality in China Leveling Off. *The Wall Street Journal*, 3. 2. 2010. Dostupné zde: <http://online.wsj.com>.

Bach, Daniel – Gazibo, Mamoudou (2011). *Neopatrimonialism in Africa and Beyond* (abstrakt). New York: Routledge.

Belchior, Maria João. China and Angola. *Macao Magazine* (nedatováno). Dostupné zde: http://www.macaomagazine.net/index.php?option=com_magazine&func=show_all&magazine_id=11.

Caroll, Archie B. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons*. Vol. 34, No. 4, s. 39-48.

Caroll, Archie B. (1999). Corporate Social Responsibility. Evolution of a Definitional Construct. *Business & Society*. Vol. 38, No. 3, s. 268-295.

Carroll, Joe (2011). Kosmos Oil Discovery in Ghana Extends Farther Than Thought. *Bloomberg*, 18. 11. 2011. Dostupné zde: <http://www.bloomberg.com/>.

Duffield, Caroline (2010). Nigeria: 'World oil pollution capital'. *BBC News*, 15. 6. 2010. Dostupné zde: <http://www.bbc.co.uk/news/>.

Eisenman, Joshua (2007). China's Post-Cold War Strategy in Africa: Examining Beijing's Methods and Objectives, in: Eisenman, Joshua – Heginbotham, Eric – Mitchell, Derek (eds.). *China and the Developing World: Beijing's Strategy for the Twenty-first Century*. Armonk: M.E. Sharpe, s. 29 – 59.

Ferro, Marc (2007). *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13. - 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Fürst, Rudolf (2002). Čína na cestě od izolacionismu k plíživé globalizaci. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 37, No. 2, s. 5-28.

Gresh, Alain (2008). Understanding the Beijing Consensus. *Le Monde diplomatique*, 3. 11. 2008. Dostupné zde: <http://mondediplo.com/>.

Hogan, Michael (2007). *Fact Sheet: China and Sudan*. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/>.

Hutchful, Eboe – Aning, Kwesi (2004). The Political Economy of Conflict, in: Adebayo, Adekeye – Rashid, Ismail (eds.). *West Africa's Security Challengers. Building Peace in a Troubled Region*. London: Lynne Rienner, s. 195-222.

Kavuma, Richard M (2009). Great expectations in Uganda over oil discovery. *The Guardian*, 2. 12. 2009. Dostupné zde: <http://www.guardian.co.uk/>.

Kennedy, Scott (2010). The Myth of the Beijing Consensus. *Journal of Contemporary China*. Vol. 19, No. 3, s. 461-477.

Kienzler David (2010). New Attacks Raise Further Concerns Around Oil Extraction. *Save Darfur*, 16. 12. 2010. Dostupné zde: <http://blogfordarfur.org/>.

Kerr-Ritchie, Jeffrey (2007). The New Scramble for Africa. *Nature, Society and Thought*. Vol. 20, No. 2, s. 205-212.

- Leonard, Mark (2008). *What Does China Think?* London: Fourth Estate.
- Mooney, Paul (2005). China's African Safari. *Yale Global*, 3. 1. 2005. Dostupné zde: <http://yaleglobal.yale.edu/>.
- Mthembu-Salter, Gregory (2009). *China's Engagement with the Nigerian Oil Sector*. Johannesburg: South African Institutes of International Affairs.
- Naidu, Sanusha (2007). China-African Relations in the 21st Century: A "Win-Win" Relationship, in: Melber, Henning (ed.). *China in Africa*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet, s. 41 – 46.
- Neumann, Lutz (2005). Oil in Sub-Saharan Africa, in: Basedau, Matthias – Mehler, Andreas (eds). *Resource Politics in Sub-Saharan Africa*. Hamburg: Institute of African Affairs, s. 25 - 44.
- Peter, Tom A (2011). China wins \$700 million Afghan oil and gas deal. Why didn't the US bid? *The Christian Science Monitor*, 28. 12. 2011. Dostupné zde: <http://www.csmonitor.com/>.
- Qingfen, Ding (2010). New think-tank to focus on Africa. *China Daily*, 17. 8. 2010. Dostupné zde: <http://www.chinadaily.com.cn/>.
- Shankleman, Jill (2011). *Going Global: Chinese Oil and Mining Companies and the Governance of Resource Wealth*. Washington, DC: The Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Ramo, Joshua Cooper (2004). *The Beijing Consensus*. London: The Foreign Policy Centre.
- Southall, Roger – Melber, Henning (2010). A New Scramble for Africa?, in: Southall, Roger – Melber, Henning (eds.). *A New Scramble for Africa?* Scottsville: University of KwaZulu-Natal Press, s. xix-xxvii.
- Stiglitz, Joseph E (2004). Znovu na téma prokletí přírodních zdrojů. *Project Syndicate*, 6. 8. 2004. Dostupné zde: <http://www.project-syndicate.org/>.

Taylor Alan (2011). Nigeria: The Cost of Oil. *The Atlantic*, 8. 6. 2011. Dostupné zde: <http://www.theatlantic.com/>.

Taylor, Ian (1998). China's Foreign Policy Towards Africa in the 1990s. *The Journal of Modern African Studies*. Vol. 36, No. 3, s. 443-460.

Taylor, Ian (2006). China's Oil Diplomacy in Africa. *International Affairs*. Vol. 82, No. 5, s. 937-959.

Vines, Alex – Wong, Lillian – Weimer, Markus – Campos, Indira (2009). *Thirst for African Oil. Asian National Oil Companies in Nigeria and Angola*. London: Chatham House.

Záhořík, Jan (2009). Mezinárodní souvislosti těžby ropy v Africe. *Středoevropské politické studie*. Vol. 11, No. 4, s. 284-306.

Záhořík, Jan (2010). *Subsaharská Afrika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Zhang, Jin (2004). *Catch-Up and Competitiveness in China: The Case of Large Firms in the Oil Industry*. New York: Routledge.

Zhao, Shelly (2011). China's Energy Strategy and the Role of Gov't Oil in Africa. *China Briefing*, 3. 5. 2011. Dostupné zde: <http://www.china-briefing.com/en/>.

Zhao, Shelly (2011). The China – Angola Partnership: A Case Study of China's Oil Relations in Africa. *China Briefing*, 25. 5. 2011. Dostupné zde: <http://www.china-briefing.com/en/>.

Zhao, Shelly (2011). The Geopolitics of China-African Oil. *China Briefing*, 13. 4. 2011. Dostupné zde: <http://www.china-briefing.com/en/>.

Prameny

African Development Bank; the African Union, 29. 7. 2009. *Oil and Gas in Africa*. Dostupné zde: <http://www.afdb.org/en/>.

African Elections Database. *Elections in Nigeria*. Dostupné zde: <http://africanelections.tripod.com/>.

African Petroleum Producers' Association. *Member Countries Portraits*. Dostupné zde: <http://www.appa.int/index.htm>.

Africa Oil & Gas. *Angola Oil and Gas Map*. Dostupné zde: <http://www.africa-oil-gas.com/index.html>.

Africa Oil & Gas. *Nigeria Oil & Gas Concessions Map & Licenses*. Dostupné zde: <http://www.nigeria-oil-gas.com/>.

Al Jazeera, 21. 1. 2012. *South Sudan orders oil-production halt*. Dostupné zde: <http://www.aljazeera.com/>.

BBC News, 18. 3. 2012. *Brazil to charge Chevron executives over fresh oil leak*. Dostupné zde: <http://news.bbc.co.uk/>.

BBC News, 26. 11. 2007. *China in Africa: Developing ties*. Dostupné zde: <http://news.bbc.co.uk/>.

BP. *BP Statistical Review of World Energy 2011*. Dostupné zde: <http://www.bp.com/>.

Business Center. *Kolektivní smlouva*. Dostupné zde: <http://business.center.cz/>.

Businessinfo. Dostupné zde: <http://www.businessinfo.cz/cz/>.

Business Leaders Forum. *Co je společenská odpovědnost firem*. Dostupné zde: <http://www.csr-online.cz/Page.aspx?home>.

China Daily, 30. 4. 2006. *Militants warn Chinese oil companies*. Dostupné zde: <http://www.chinadaily.com.cn/>.

China Economy, 2. 1. 2011. *China Africa trade reaches \$100 billion in 2010*. Dostupné zde: <http://ceconomy.blogspot.com/>.

China National Offshore Oil Corporation. *CNOOC 2010 Annual Report and Sustainability Report*. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/>.

China National Offshore Oil Corporation. Dostupné zde: http://en.cnooc.com.cn/data/html/english/channel_1.html.

China National Petroleum Corporation. Dostupné zde: <http://www.cnpc.com.cn/en/>.

China National Petroleum Corporation. *CNPC 2010 Corporate Social Responsibility Report. Caring for Energy, Caring for You*. Dostupné zde: <http://csr.cnpc.com.cn/>.

China National Petroleum Corporation. *CNPC in Nigeria*. Dostupné zde: <http://www.cnpc.com.cn/>.

China National Petroleum Corporation. *CNPC in Sudan*. Dostupné zde: <http://www.cnpc.com.cn/en/>.

China Petroleum & Chemical Corporation (Sinopec). Dostupné zde: <http://english.sinopec.com/>.

China Petroleum & Chemical Corporation (Sinopec). *Making Every Drop Count. Sinopec 2010 Sustainable Development Report*. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/>.

CIA World Factbook. *Nigeria*. Dostupné zde: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.

CIA World Factbook. *South Sudan*. Dostupné zde: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.

CIA World Factbook. *Sudan*. Dostupné zde: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.

CNN Money. *Global 500*. Dostupné zde: <http://money.cnn.com/>.

Consulate-General of the People's Republic of China in Houston, 28. 6. 2004. *The Five Principles of Peaceful Co-existence*. Dostupné zde: <http://houston.china-consulate.org/eng/>.

CSR Quest. *4CR multi-dimensional CR perspective*. Dostupné zde: <http://www.csrquest.net/>.

E15, 20. 7. 2010. *Čína se stala největším spotřebitelem energie na světě*. Dostupné zde: <http://www.e15.cz/>.

Embassy of the People's Republic of China in the Czech Republic. *Politický systém*. Dostupné zde: <http://www.chinaembassy.cz/>.

Fin24, 23. 12. 2010. *Huge surge in China-Africa trade*. Dostupné zde: <http://www.fin24.com/>.

FOCAC. *FOCAC Archives*. Dostupné zde: <http://www.focac.org/eng/>

Foreign Policy, 1. 9. 2004. *Too Much Consensus*. Dostupné zde: <http://www.foreignpolicy.com/>.

Greater Nile Petroleum Operating Company. *Mission Statement*. Dostupné zde: <http://www.gnpoc.com>.

Human Rights Watch, 13. 7. 2010. *Sudan: ICC Warrant for Al-Bashir on Genocide*. Dostupné zde: <http://www.hrw.org/>.

Human Rights Watch, 17. 5. 2011. *Nigeria: Post-Election Violence Killed 800*. Dostupné zde: <http://www.hrw.org/>.

Human Rights Watch. *Sudan, Oil, and Human Rights*. Dostupné zde: <http://www.hrw.org/>.

International Monetary Fund. *IMF Conditionality*. Dostupné zde: <http://www.imf.org/>.

Investopedia. Dostupné zde: <http://www.investopedia.com/>.

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 12. 1. 2006. *China's African Policy*. Dostupné zde: <http://www.fmprc.gov.cn/eng>.

Oil and Gas – Mergers and Acquisition Review, 18. 5. 2011. *List of West African Oil Discoveries in 2010 – 2011*. Dostupné zde: <http://mergersandacquisitionreviewcom.blogspot.com/>.

Organization of the Petroleum Exporting Countries. *Member Countries*. Dostupné zde: http://www.opec.org/opec_web/en/index.htm.

PetroChina. *Petrochina 2010 Sustainability Report. Energize, Harmonize, Realize*. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/>.

Save Darfur, 21. 6. 2011. *Rebel Attack a Message to Companies Operating in Conflict Areas*. Dostupné zde: <http://blogfordarfur.org>.

Sinopec Corp. *Sinopec Subsidiaries*. Dostupné zde: <http://english.sinopec.com/>.

Sonangol. *About Sonangol EP*. Dostupné zde: <http://www.sonangol.co.ao/>.

Sweet Crude Movie Video Gallery. *Sweet Crude Trailer*. Dostupné zde: <http://www.sweetcrudemovie.com/>.

The Company Law of the People's Republic of China. Dostupné zde: http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/default.htm.

The Economist, 11. 5. 2000. *Hopeless Africa*. Dostupné zde: <http://www.economist.com/>.

The Economist, 6. 1. 2011. *A more hopeful continent*. Dostupné zde: <http://www.economist.com/>.

Tüv Süd. *ISO 14001 Certifikace systému environmentálního managementu*. Dostupné zde: <http://www.tuv-sud.cz/>.

Tüv Süd. *OHSAS 18001 Certifikace systému managementu BOZP*. Dostupné zde: <http://www.tuv-sud.cz/>.

Understanding Sudan. *A History of Oil in the Sudan*. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/>.

Understanding Sudan. *The Main International Oil Companies Present in Sudan*. Dostupné zde: <http://understandingsudan.org/>.

UNDP. *Human Development Reports*. Dostupné zde: <http://www.undp.org/content/undp/en/home.html>.

UNDP Sudan. *Sudan*. Dostupné zde: <http://www.sd.undp.org/index.htm>.

UN Global Compact. *Corporate Sustainability in the World Economy*. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/>.

UN Global Compact. *Participants & Stakeholders*. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org>.

UN Global Compact. *Participant Search*. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/>.

UN Global Compact. *The Ten Principles*. Dostupné zde: <http://www.unglobalcompact.org/>.

Virtual Chembook. *Petrochemicals*. Dostupné zde: <http://www.elmhurst.edu/~chm/vchembook/>.

8. RESUMÉ

This bachelor thesis deals with the phenomenon of Chinese oil companies in Sub-Saharan Africa. Its aim is to find out whether Chinese oil companies are or are not fulfilling the Ten Principles of UN Global Compact initiative in which they participate. The Ten Principles of UN Global Compact will be compared with the steps taken by Chinese companies in three Sub-Saharan states, namely Angola, Sudan and Nigeria. In the introduction a broader context of Chinese presence in Africa is discussed. Some authors call this broader context A New Scramble for Africa. The second chapter is dedicated to the theoretical framework of this thesis. Much emphasis is put on the description of two rivaling development models – Washington Consensus and Beijing Consensus. The third chapter entitled China in Africa is the longest part. It comprises of several shorter sub-chapters – historical development of widely discussed Sino-African relationship, description of African oil, Chinese oil demands, Chinese oil industry and oil companies, Chinese Going Global strategy, Chinese oil diplomacy in Africa based on the principles of Chinese foreign policy and finally the Chinese oil engagement in African oil producing states. In the fourth chapter, the corporate social responsibility (CSR) and its definition is discussed along with global CSR initiative Global Compact launched by UN and followed by the state of CSR in China and Chinese companies. The fifth chapter covers the analysis of Angola, Sudan and Nigeria where three biggest Chinese oil companies are engaged. The conclusion draws upon mainly from the analysis presented in chapter five and its confrontation with Ten Principles of UN Global Compact. In other words the conclusion evaluates the adherence to human rights, labor standards and safety, environment and corruption fighting by Chinese oil companies in the territories of Angola, Sudan and Nigeria.

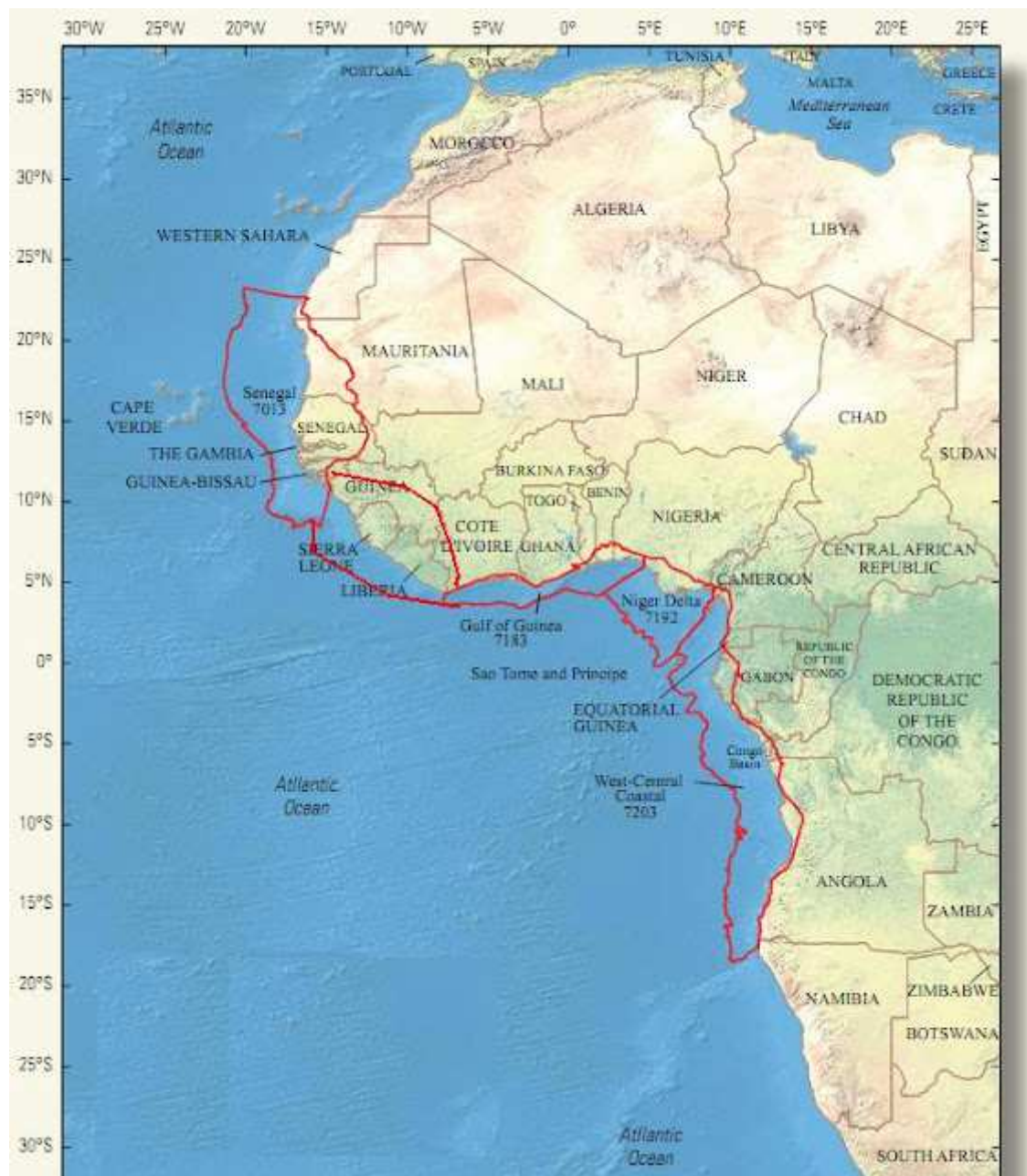
9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Čínské přímé zahraniční investice do států Afriky (2005).

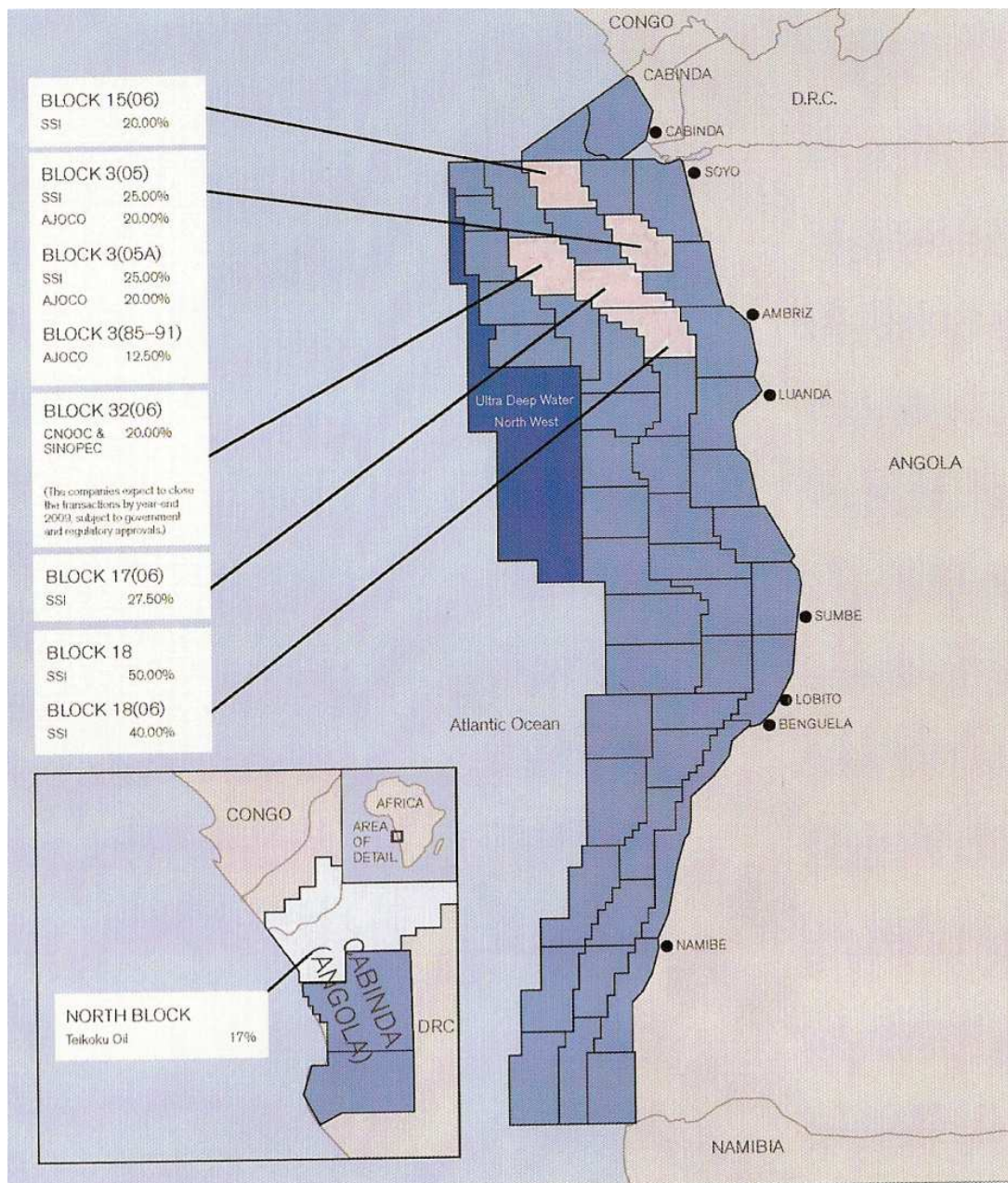
Zdroj: China in Africa: Developing ties, BBC News, 26. 11. 2007. Dostupné zde: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7086777.stm> (6. 4. 2012).

Příloha č. 2: Objevy ropy v Africe v letech 2010 – 2011.

Zdroj: List of West African Oil Discoveries in 2010 – 2011. Oil and Gas - Mergers and Acquisition Review, 18. 5. 2011. Dostupné zde: <http://mergersandacquisitionreviewcom.blogspot.com/2011/05/list-of-west-african-oil-discoveries-in.html> (6. 4. 2012).

Příloha č. 3: Čínské ropné bloky v Angole (2009).

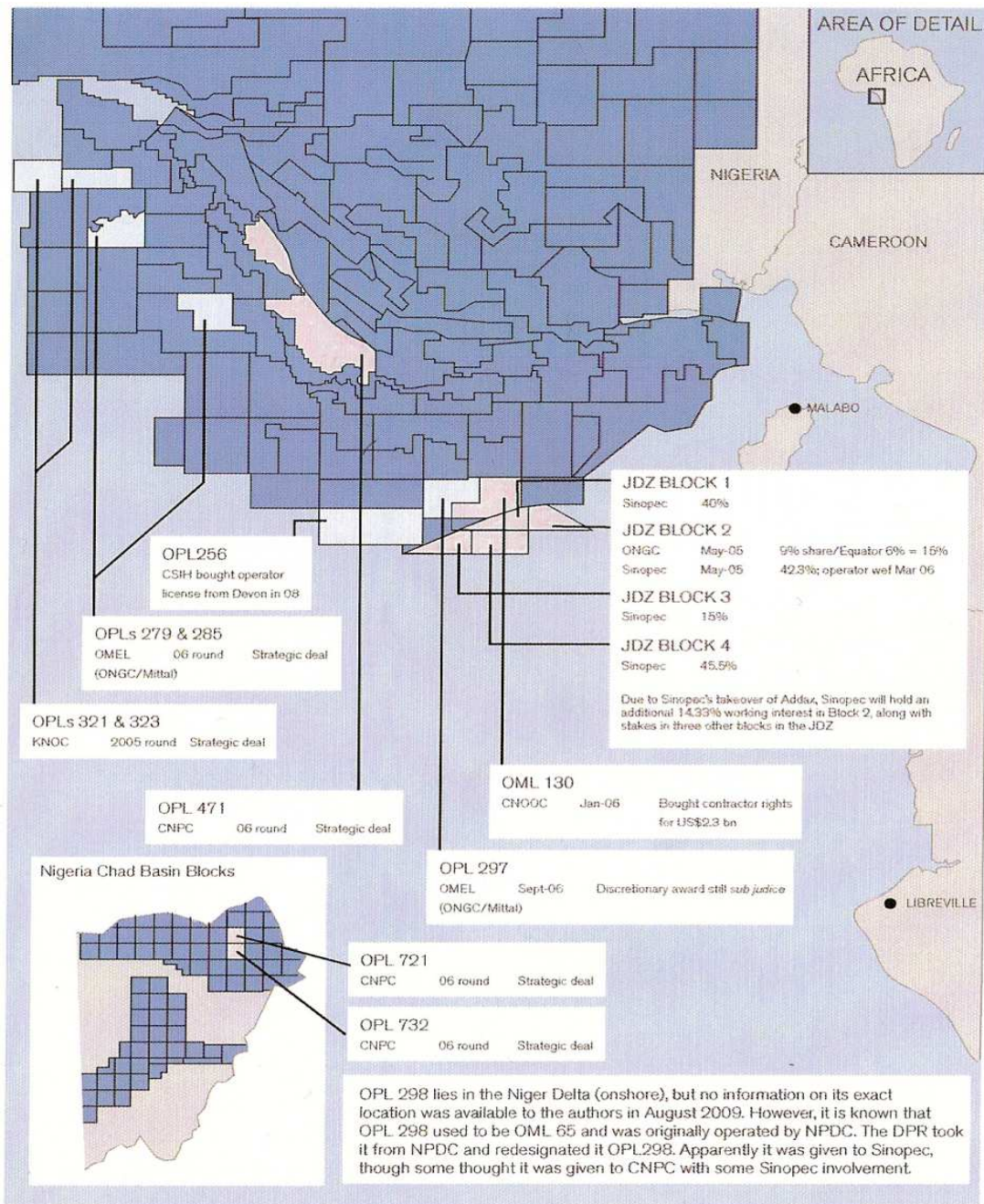
Zdroj: Vines, Wong, Weimer, Campos 2009: 62. Pozn. – Bílý blok v provincii Cabinda v rámečku patří japonské ropné společnosti.

Příloha č. 4: Čínské ropné bloky v Súdánu (2007).

Zdroj: CNPC in Sudan. China National Petroleum Corporation. Dostupné zde: http://www.cnpc.com.cn/en/cnpcworldwide/sudan/Sudan_Enlarge.htm (6. 4. 2012).

Příloha č. 5: Asijské ropné bloky v Nigérii (2009).

Zdroj: Vines, Wong, Weimer, Campos 2009: 61. Pozn. – Čínské bloky jsou znázorněny podobnou barvou, jakou má na mapce Kamerun – na rozdíl od bílých bloků ropných společností jiných asijských států.